

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Vuosikertomus 2004

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Sisältö

- 1. Tietosuojavaltuutetun katsaus vuoteen 2004**
- 2. Tietosuojaan vuosi 2004**
 - 2.1 Uusi lainsäädäntö lisäsi tehtäviä
 - 2.2 Painopiste oli ennaltaehkäisevässä toiminnassa
 - 2.3 Tietosuojavaltuutettu antoi ratkaisuja aikaisempaa enemmän
 - 2.4 Uusia tarkastusmuotoja otettiin käyttöön
 - 2.5 Yhteiskunnassa ilmeni tietoturvaongelmia päivittäin
- 3. Tietosuojavaltuutetun toimiston resurssit**
 - 3.1 Henkilöstö ja talous
 - 3.2 Henkilökunta vuonna 2004 ja toimiston yhteystiedot
- 4. Tietosuojavaltuutetun toimiston toiminta-ajatus, arvot ja visiot**
- 5. Tietosuojalautakunnan vuosi 2004**
- 6. Dataombudsmannens översikt 2004**

LIITTEET

Kansikuva: Tietosuojavaltuutetun toimiston osasto marraskuussa 2004 Helsingin Pääpostitalolla järjestetyssä ”Rekisterit auki! –tapahtumassa.
Kuva: Lauri Karppinen.

1. TIETOSUOJAVALTUUTETUN KATSAUS VUOTEEN 2004

Euroopan unionin komission toimintavuoden helmikuussa¹ julkaiseman Eurobarometri-tutkimuksen mukaan 28 % yrityksistä (Suomessa 26 % vastaajista) ei noudata tietosuojalainsäädäntöä, koska kansallisten valvontaviranomaisten kontrolli on rajallista ja siksi kiinnijäämisriski on alhainen.

Tietosuojavaltuutetun toimiston **17:nä toimintavuonna** syyttäjiltä ja tuomioistuimilta tuli kuitenkin vireille lausuntopyyntöjä 50 kpl (25 vuonna 2003) eli kuulemisasioiden määrä kasvoi hyvin voimakkaasti. Syinä tähän on:

- kansalaisten ("rekisteröityjen") tietoisuus omista tiedollisista perusoikeuksistaan on parantunut,
- tietosuojan merkitys on tiedostettu ja
- henkilötietojen käsittelyjärjestelmien teknisen suojauksen taso on noussut ja näin mahdollistanut entistä useammin rikostutkinnan onnistumisen.

Tietoisuuden kasvuun on merkittävästi vaikuttanut se julkisuus, jonka yhteiskunnallisesti merkittävät, lähinnä viestinnän luottamuksellisuutta koskeneet rikosasiat saivat osakseen. Tietosuojavaltuutettu antoi myös Sonera-asiassa monine sivuhaaroineen lausuntonsa.

Tietosuojavaltuutetun toimiston suorittamaa lainvalvontaa tukee rekisteröityjen oma aktiivisuus. Tarkemmat tilastot vireille tulleista asioista ilmenevät liitteistä 1 ja 2. Kansalaisten luottamus eri rekisterinpitäjätahojen suorittaman henkilötietojen käsittelyn asianmukaisuuteen esitetään jäljempänä Eurobarometrin muodossa (liite 8).

Osoituksena henkilötietojen suojan merkityksen ilahduttavasta kasvusta on myös pidettävä sisäasiainministeriön asettaman selvitysmiehen, apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkan työtä. Poliisin johtamisjärjestelmää ja sisäistä laillisuusvalvontaa koskevassa raportissaan² selvitysmies esittää käsityksensä, että valvonnallisesti erityishuomiota vaatii myös poliisin käytävissä oleviin rekistereihin liittyvä tietosuoja ja –turvallisuus. Rekisterien käytön valvonta, väärinkäytösten ennaltaehkäisy ja viranomaisyhteistyön aiheuttamat rekisterien käytön ongelmat nousevat raportissa esille. Selvitysmies esittää myös tavoitteen, jonka mukaan poliisiin tulisi perustaa tietoturvallisuuspäällikön tai tietosuojavastaavan virka joko suoraan poliisiylijohtajan alaisuuteen tai liitettynä laillisuusvalvonnan vastuualueeseen.

Toimintaympäristö

Henkilötietojen käsittelyn toimintaympäristöstä voidaan havaita ainakin seuraavia kehityskulkuja;

a) palvelujen tuotantoketjujen rakenne muuttuu

Ulkoistaminen, verkottuminen, sähköisen liiketoiminnan eri muodot ja erilaiset palvelukeskus- ja call center –toiminnot asettavat sekä toimijoille, mutta myös meille lainvalvontaviranomaisille yhä suurempia vaikeuksia tunnistaa henkilötietojen

¹ Tiedot kerätty syys-lokakuussa v. 2003 aikana

² Sisäasiainministeriön julkaisuja 48/2004

käsittelyprosessien vastuutahot ja henkilötietojen käsittelyyn osallistuvien toimijoiden roolit. Samalla rekisteröidyillä on yhä suurempia vaikeuksia saada kulloinkin kokonaiskäsitys näistä toiminnoista. Tämän seurauksena heidän mahdollisuutensa tiedollisten oikeuksiensa käyttöön saattaa vaarantua, erityisesti mikäli henkilötietolain edellyttämä informointi on toteutettu puutteellisesti. Tietosuojavaltuutetun toimiston henkilöstölle tällainen kehitys asettaa yhä suurempia haasteita, koska sen ilmiön, johon tietosuojalainsäädäntöä kulloinkin on sovellettava, hahmottaminen on yhä vaikeampaa. Asiaan vaikuttaa sekin, että usein näissä palvelujen tuotantoketjuissa jokin palveluprosessin osa tuotetaan ulkomailla, joskus jopa EU:n alueen ulkopuolella.

Esimerkkeinä tästä palvelujen tuotantoketjujen muutoksesta voidaan mainita paikkatietopalvelut. Niissähän operaattorin hallussa olevien päätelaitteen sijaintia osoittavien tietojen avulla tuotetaan erilaisia lisäarvopalveluita, jotka edellyttävät – toki rekisteröidyn suostumuksella – paikkatietojen antamista muun palveluntuottajan käyttöön.

Myös hallinnon tuottamien palveluiden tuotantoketjut ovat kovassa muutoksessa. Tästä kehityksestä ja sen merkityksestä mainittakoon ns. Kainuun hallintomallin kokeilu, johon luonnollisesti liittyy myös tietosuojan kannalta merkittäviä vaikutuksia.

b) teknologiaan liittyvä tuntemattomia merkityksiä ("hidden functions")

Eriyisesti muualla Euroopassa ollaan entistä voimakkaammin panostamassa teknologian ihmisten oikeuksiin ja ylipäänsä elämään kohdistuvien vaikutusten tutkimukseen. On havaittu, että sinällään jopa selväpiirteinen teknologia usein sisältää ennalta-arvaamattomia seurauksia ja vaikutuksia (esimerkiksi koulun sivustolla oleva kuva voi päätyä pedofiilien käyttöön!). Näillä seikoilla voi olla huomattavia vaikutuksia kansalaisten sosiaalisten verkostojen syntyyn ja ylläpitoon, mutta myös perusoikeuksien toteutumiseen. Siksi toivonkin, että osana suomalaisen tietoyhteiskunnan kehitystä maassamme panostettaisiin myös näiden uuden teknologian ja sen erilaisten sovellutusten ja niiden vaikutusten horisontaaliseen tutkimukseen.

c) terrorismi ja muut, lähinnä ulkoiset uhat

Perustuslain 7 §:ssä säädetään oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Tämä säännös pitää sisällään ymmärtääkseni myös oikeuden henkiseen koskemattomuuteen. Näin ollen olen terrorismia ja muuta kulloinkin kysymyksessä ollutta rikollisuutta koskevissa lausunnoissani painottanut suhteellisuusperiaatteen huomioimista. Paras tapa suhtautua terrorismiin on mielestäni edelleen esitetty WP 29:n lausunnossa 10/2001: *"Terrorisminvastaisten toimenpiteiden ei pitäisi, eikä tarvitse laskea demokraattisiin yhteiskuntiin kuuluvien perusoikeuksien suojan tasoa. Terrorismin torjunnan keskeisenä tehtävänä on säilyttää ne demokraattisten yhteiskuntien perustana olevat arvot, joita väkivallan käyttäjät yrittävät tuhota."*

d) EU:n laajentuminen

Toukokuun alussa Euroopan unioniin liittyi kymmenen uutta jäsenmaata. EU:n jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaiset toivottivat uudet kollegansa lämpimästi tervetulleiksi tekemään yhteistyötä ja edistämään eurooppalaista tietosuojaa. Uusien jäsenten liittyminen esimerkiksi WP 29:n työhön sujui vaikeuksista.

Meidän toimistomme työlle tällä laajentumisella oli siinä mielessä olennainen merkitys, että suomalainen teollisuus oli jo aiemmin ryhtynyt ulkoistamaan tai siirtämään toimintojaan uusiin jäsenmaihiin. Ennen niiden liittymistä unionin jäseniksi henkilötietojen siirtoa arvioitiin aina kolmansiiin maihin tapahtuvien tietojen siirtoa koskevien säännösten nojalla. Instrumentteina rekisteröityjen suostumuksen lisäksi olivat käytössä – ja ovat edelleen – komission hyväksymät mallisopimuslausekkeet, jotka kuitenkin usein edellyttävät tarkennuksia.

e) tietosuojatietoisuus lisääntyy

EU:n komission julkaiseman Eurobarometri-tutkimuksen mukaan kansalaisten tietoisuus omasta tietosuojastaan on huolestuttavan heikolla tasolla. Tietosuoja on osa perus- ja ihmisoikeusjärjestelmää. Näin ollen voidaan sanoa, että tietosuojasta ja nykypäivänä myös tietoturvasta tietäminen kuuluu **kansalaistaitoihin**. Niitä pitäisikin opettaa kouluissa ja yliopistoissa entistä enemmän, ja julkisen vallan tulisi panostaa tietosuojasta tiedottamiseen.

Tietoisuus tietosuojasta näyttää kuitenkin koko ajan kasvavan. Olemme pyrkineet vaikuttamaan tähän kehitykseen erityisesti tukemalla käytössämme olevin keinoin rekisterinpitäjiä entistä paremmin informoimaan rekisteröityjä. Tämä strategia perustuu henkilötietolain 24 §:ään. Se asettaa eräin poikkeuksin jokaiselle rekisterinpitäjälle informointivelvoitteen.

Toimintavuoden aikana toteutimme jo kolmannen kerran työnimellään ”nettipoliisi” tunnetun projektin. Sen yhtenä kohdejoukkona olivat erityisen arkaluonteisiksi koettuja palveluita verkossa tarjoavat sivustot ja niiden pitäjät. Tämän projektin tuloksena uusimme myös eräitä esitteitämme.

Uutta lainsäädäntöä

Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä lailla. Tämän lainsäädäntötoimeksiannon mukaisesti eduskunnassa hyväksyttiin paljon uusia lakeja, joihin liittyi tietosuojaa ja –turvallisuutta koskevia säädöksiä. Tietosuojavaltuutettu antoi toimintavuoden aikana lausuntonsa 38 lainsäädäntöhankkeesta.

Syyskuun alussa tuli voimaan uusi sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004), jolla implementoitiin mm. sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi (2002/58/EY) sekä eräitä muitakin direktiivejä. Lain tarkoituksena on turvata sähköisen viestinnän luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojan toteutuminen sekä edistää sähköisen viestinnän tietoturvaa ja monipuolisten sähköisen viestinnän palvelujen tasapainoista kehittymistä.

Lain valvontavastuu jaettiin siten, että tietosuojavaltuutetun toimiston tehtäväksi tuli valvoa;

- paikkatietojen käsittelyä koskevia säännöksiä,
- suoramarkkinointisäännöksiä,
- luettelopalveluita koskevia säännöksiä ja
- käyttäjän erityistä tiedonsaantioikeutta koskevaa säännöstä.

Valvontavastuu viestinnän luottamuksellisuuden osalta säilyi edelleen viestintävirastolla. Myös kuluttajavirasto, lähinnä markkinoinnin osalta, osallistuu lainvalvontaan. Toteutetusta mallista johtuen tiivistimme toimintavuoden aikana yhteistyötämme edellä mainittujen yhteistyökumppaneittemme kanssa. Sanottava kuitenkin on, että lähinnä niiden moninaisten kansainvälisten kontaktien, työryhmien ym. johdosta on edelleen tarve parantaa kansallista koordinaatiota tältä osin.

Laki sai osakseen erityisesti tietoturvapiireiltä osin rankkaakin kritiikkiä. Käsitteeni mukaan perustuslaillista viestinnän luottamuksellisuutta vahvistava laki ei kuitenkaan ole kritiikin oikea kohde. Asiassa lienee kysymys ennemminkin siitä, että viestinnän keinoin vaarannetaan – ei vain viestinnän tietoturvaa – vaan ennen kaikkea organisaatioiden *yleistä tietoturvaa*. Kun verkon yli leviävät haittaohjelmat vaarantavat perusprosessien toimintaa tai kun sähköisen viestinnän keinoin on helppo siirtää organisaation kannalta luottamuksellista materiaalia sen määräysvallan ulkopuolelle tai kun viestinnän keinot mahdollistavat mitä moninaisemmat organisaation johdon antamien ohjeiden ja määräysten vastaiset toiminnot, on koettu, että sähköisen viestinnän tietosuojalaki luo ongelmia. Oma käsitykseni on, että ratkaisun ongelmaan voisi tuoda erityisen yleisen tietoturvallisuuslain säätäminen. Selvää myös on, että organisaatiot, tietoturvallisuudesta vastaavat toimihenkilöt ja ennen kaikkea loppukäyttäjät kaipaavat ohjausta hyvän tietojenkäsittelytavan osana toteutuvan tietoturvallisuuden osalta.

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki aiheutti voimaan tullessaan muutoksia myös sähköiseen suoramarkkinointiin; laki mahdollistaa poikkeamisen pääsääntönä olevasta ennakkosuostumusedellytyksestä (opt-in) silloin, kun: ”Jos palvelun tarjoaja tai tuotteen myyjä saa asiakkaana olevalta luonnolliselta henkilöltä sähköpostiviestiin, tekstiviestiin, puheviestiin, ääniviestiin tai kuvaviestiin liittyvän yhteystiedon tuotteen tai palvelun myynnin yhteydessä, sama palveluntarjoaja tai tuotteen myyjä voi sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, käyttää tätä yhteystietoa omien samaan tuoteryhmään kuuluvien tai muuten vastaavien tuotteiden ja palvelujen suoramarkkinoinnissa.” (7 luku 26 § 3 mom.)

Tämän lainkohdan ja samalla yhdessä sähköisen viestinnän tietosuojalain kanssa sovellettavan henkilötietolain nojalla toimistossamme on jo ratkaistu ensimmäiset vireille saatetut asiat (muun muassa ns. ZED-asia).

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti erityisen seurantaryhmän tarkastelemaan lain vaikutuksia ja valmistelemaan ehdotuksia esille nousevien muutostarpeiden varalta. Tässä seurantaryhmässä ja tueksi perustetuissa alaryhmissä toimistomme on ollut edustettuna. Lain johdosta valmistelimme ja julkaisimme myös ohjausmateriaalia ja tiivistimme yhteistyötämme ennen kaikkea viestintäviraston kanssa.

Samalla kun eduskunta käsitteli ehdotusta sähköisen viestinnän tietosuojalaiksi, sai se myös pohdittavakseen uuden yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lakiesityksen. Viime mainitussa on tarkkarajaiset säännökset työnantajan oikeudesta työntekijän sähköposteihin. Näiden kahden lain ja niiden sovellusten, joita lait ja teknologia mahdollistavat – esimerkiksi paikannus – välillä on käynnissä linjakannanottojen muodostaminen.

Uuteen työelämän tietosuojalakiin otettiin myös tarkat säännökset siitä, milloin työnantajalla on oikeus käsitellä huumausainetestin tulosta koskevaa asiakirjaa, miten

kameravalvonta tulee työpaikoilla toteuttaa ja miten työntekijät voivat YT-menettelyn mukaisin toimin vaikuttaa henkilötietojen käsittelyyn. Lainvalvontatehtäväämme suorittaessamme saatoimme valitettavasti havaita, että kaikilla työpaikoilla ei olla vielä ymmärretty niitä velvoitteita, joita laki asettaa.

Kansainväliset asiat

Toimintavuosi oli kansainvälistenkin tietosuoja-asioiden osalta hyvin työntäyteinen. Uutena toimintamuotona otettiin käyttöön yhteispohjoismaisen tarkastuksen pilottikonsepti. Helsingissä elokuussa vuonna 2003 pidetyn kokouksen jälkeen Pohjoismaiden tietosuojavaltuutetut päättivät, että yhteinen tarkastus kohdistetaan rekrytointitoimien yhteydessä tapahtuvaan henkilötietojen keräämiseen ja siitä informointiin. Tarkastuskohteiksi valittiin rekisterinpitäjiä, jotka toimivat useissa Pohjoismaissa.

Koska tietosuojavaltuutetun toimiston tarkastustoiminta on luottamuksellista toimintaa, keskityttiin vuoden 2004 aikana suoritettujen tarkastusten osalta lähinnä tarkastusmenetelmien yhdenmukaistamiseen. Tällä pyrittiin benchmarkingin hengessä toinen toisiltamme oppien suorittamaan tehokkaita tarkastuksia. Myös yhteisen ymmärryksen luomisesta ja strategisista valinnoista saimme paljon hyödyllisiä kokemuksia.

EU:n tasolla keskeiseksi tietosuoja-asiaksi nousi III-pilariin kuuluvien kansallista turvallisuutta ja puolustusta koskevien toimintojen ja tietosuojan välinen suhde. Tietosuojavaltuutetun toimiston edustajathan ovat jo pitkään osallistuneet Schengen- ja Europol-yleissopimusten mukaisten valvontaelinten toimintaan, samoin kuin tullitietojärjestelmän valvontaelimeen. Lähinnä Haagin ohjelman myötä terrorismin torjunnan tarkoituksessa tapahtuvaksi ehdotetut laajamittaiset henkilötietojen käsittelytilanteet aikaansaiivat tarpeen ulottaa tietosuojaperiaatteiden soveltaminen koskemaan myös III-pilarin asioita. Ehdotus teletunnistetietojen pakkotallennuksesta sai osakseen rankkaa kritiikkiä. Panimme myös merkille suunnitteilla olevan SIS II –järjestelmän kehitystyön. Tätä toisen sukupolven Schengen –tietojärjestelmää suunniteltiin sellaiseksi, että se mahdollistaisi muiden kuin Schengen-yleissopimuksessa tarkoitettujen henkilötietojen käsittelyn, varsinaista yleissopimusta muuttamatta. Osaltaan tähän kehitykseen vaikutti varmasti tietosuojan yleisempikin merkittävyys lisääntyminen Euroopan unionissa.

Kansallisiin hyväksymismenettelyihin siirtyneen Euroopan perustuslaillisesta sopimuksesta 25.6. 2004 tehdyn sopimuksen (EU:n perustuslaki) 3 artiklan 1. kohdan mukaan jokaisella on oikeus ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen. Seitsemännen artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Henkilötietojen suojasta säädetty 8 artikla on näin kuuluva: *”1. Jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. 2. Tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. 3. Riippumaton viranomainen valvoo näiden sääntöjen noudattamista.”*

Euroopan unioni on myös itse liittynyt Euroopan neuvoston tietosuojasopimukseen. Näistä syistä johtuen toimintavuoden aikana aloitti toimintansa historian ensimmäinen EU:n

tietosuojavaltuutettu. Valituksi tähän tehtävään tuli hollantilainen Peter Hustinx, joka aiemmin toimi kansallisena tietosuojavaltuutettuna Hollannissa.

Komissio esitti jäsenmaille ihmettelynsä kolmansiin maihin tapahtuvien henkilötietojen siirron vähäisistä ilmoituksista. Todettakoon, että lähes eniten ilmoituksia oli tehty Suomesta. Tästä johtuen toimistossamme tehtiin kesällä kyselytutkimus, joka suunnattiin 69 pörssilistatulle yritykselle. Kyselyyn vastasi 68 yritystä. Vastaukset osoittivat, että henkilötietolain tuntemus oli melko heikkoa ja että tällainen suora viranomaisen toimesta tapahtuva kontaktointi antaa mahdollisuuksia samalla ohjata ja opastaa rekisterinpitäjiä. Sinällään vastaukset myös osoittivat, etteivät suomalaiset rekisterinpitäjät juurikaan siirrä henkilötietoja edes EU- ja ETA-alueen sisällä.

EU:n jäsenmaiden tietosuojaviranomaisten keskinäistä yhteistyötä tiivistettiin ja samalla tehostettiin tietosuojadirektiivin 29 artiklan mukaisen työryhmän WP 29:n toimintaa ottamalla käyttöön uusi, sisäinen tietoverkko. Se mahdollistaa entistä nopeamman tiedonvälityksen, tehokkaamman asianhallinnan ja dokumentoinnin. Muista jäsenvaltioiden keskinäisistä yhteistyömuodoista mainittakoon viranomaisten esittelijöistä muodostettu valitusasioiden käsittelijöiden työryhmä (Complaints Handling Work Shop), jossa lakimiesjäsenet saattavat kahdesti vuodessa pidettävissä kokouksissa pohtia ajankohtaisia tietosuojasiioita.

Eräänä tällaisena ajankohtaisena asiana esityslistalla oli edelleen EU:n ja USA:n välinen, lentomatokustajien henkilötietojen siirtoa USA:han koskeva kiista. Keväällä tämä kiista kärjistyi siten, että Euroopan parlamentti päätti haastaa komission tuomioistuimeen. Tällä toimenpiteellä ei kuitenkaan komission vaihtumisen johdosta ollut suoraa vaikutusta itse asiakysymykseen. Tätä asiaa itseään kuvanee, että vastaavia vaatimuksia USA:n lisäksi ovat esittäneet monet muutkin maat.

Koska kansainvälisesti tietosuojassa tapahtuu koko ajan, totesimme tarpeen parantaa tiedotustamme myös näiltä osin. Siinä tarkoituksessa toimistomme ryhtyi toimittamaan ennalta määritellylle vastaanottajajoukolle "newsletter" -tyyppistä sähköistä tiedotetta, jonka saama vastaanotto oli hyvä.

Tietoturvaluisuus

Toimintavuoden aikana tehtiin ensimmäiset havainnot yleisesti leviävistä matkapuhelimiin kohdistuvista haittaohjelmista (Cabir ym.).

Henkilötietolain 40 §:n nojalla tietosuojavaltuutettu voi antaa tietoturvaluisuutta koskevia ohjeita. Tämän työn olemme kanavoineet tapahtumaan yhteistyössä keskeisten tietoturvaluisuusuytyön toimijoiden kanssa;

Tietosuojavaltuutettu oli jäsenenä valtionvarainministeriön yhteydessä toimivan valtionhallinnon tietoturvaluisuuden johtoryhmän (Vahti) alaisessa työryhmässä, joka valmisteli toimintavuoden alkupuolella ryhmälle hyväksytyn kehitysohjelman. Ohjelmassa on valittu kuusi keskeistä hankealuetta eli kehityskoria;

1. tietoturvaluuktuurin luominen
2. valtionhallinnon tietoturvaluuytyön yleinen tukeminen

3. tietoturvallinen viestintä ja asianhallinta
4. tietoturvavastaavien tukeminen
5. palvelujen kehittäjien tukeminen
6. peruskäyttäjien tukeminen

Toimistomme edustajat osallistuivat useisiin tämän kehitysohjelman perusteella käynnistettyihin hankkeisiin.

Toisena merkittävänä tietoturvallisuutta maassamme edistävänä foorumina jatkoi työtään liikenne- ja viestintäministeriön alaisuudessa toimiva kansallinen tietoturvallisuusasioiden neuvottelukunta. Myös tähän neuvottelukuntaan minulla oli ilo ja kunnia kuulua. Sen eräs merkittävä ominaispiirre on, että siinä on laajasti edustettuna elinkeinoelämä. Neuvottelukunta valitsi sekin painopistealueet työlleen. Tämän neuvottelukunnan keskeinen ja laajaa kansallista, mutta myös kansainvälistä näkyvyyttä saavuttanut tulos oli kansallisen tietoturvapäivän toteutus.

Erityisen merkittävää mielestäni on, että maassamme ymmärretään tietoturvallisuutta edistävä työ hyvin laaja-alaisesti. Kysymys ei ole vain teknologisten keinojen käytöstä, vaan päinvastoin painopisteenä ovat mm. asennekasvatus, johtaminen, asiakkaiden luottamuksen saavuttamisen pyrkimys hyvän ja tietoturvallisen palvelun keinoin ynnä muut ”pehmeät” keinot. Maassamme on ilahduttavasti ymmärretty, että samalla kun kansalaisten asema on muuttunut alamaisesta asiakkaaksi ja he ovat oppineet myös vaatimaan turvallisia toimintaympäristöjä, on tätä kehitystä arvioitava ja tuettava myös tietoyhteiskunnan, teknologian ja oikeustieteen keinoilla.

Euroopan unioni käynnisti toimintavuoden aikana Euroopan unionin verkko- ja tietoturvaviraston (ENISA; **E**uropean **N**etwork and **I**nformation **S**ecurity **A**gency) Kreikassa. Sen pääjohtajaksi tuli valituksi italialainen Andrea Pirotti.

Teknologiasta

Biometrinen tunnistus ja radiotaajuustunnistus RFID (Radio Frequency Identification) puhuttivat paljon tietosuojapiirejä. Niiden kaupalliset sovellukset ovat jo ovella. Eräänä syynä kehitykseen on pidettävä Yhdysvaltojen asettamaa vaatimusta etäluettavien (kontaktittomien) passien käyttöönotosta. Logistiikassa on puolestaan otettu RFID-järjestelmät jo käyttöön.

Ylipäänsä näyttää siltä, että tunnistaminen ja tunnistuspalvelut varsinkin etäasioinnin tarpeita varten alkavat nostaa päätään. Tämän kehityksen tulisi kuitenkin tapahtua harkitusti ja siten, että myös lainsäätäjä osallistuisi siihen, koska nämä uudet tunnistamisteknologiat saattavat toteutustavastaan riippuen täyttää EU:n yleisen tietosuojadirektiivin 8 artiklan tarkoittaman lainsäädäntötoimeksiannon ja koska erityisesti biometriikalla on paljon kosketuspintoja yleisemminkin perusoikeuksien kanssa.

Sidosryhmäyhteistyö

Tietosuojavaltuutetun tehtäviin kuuluu myös ohjauksen ja neuvonnan antaminen, vaikka tietosuojavaltuutetulla ei olekaan, toisin kuin monesti luullaan ennakkolupa- tai

–kieltotoimivaltaa. Resurssiemme tehokkaaksi hyödyntämiseksi, ennakoestävyyden periaatetta noudattaen ja strategisista lähtökohdistamme ovat toimistomme edustajat osallistuneet asiantuntijoina lukuisiin työryhmiin (kts. liite 3).

Lisäksi toimistomme yhteydessä toimivat edelleen opetustoimialan, terveydenhuollon ja rekisteripoolin tietosuojaryhmät.

Vaikuttavuus

Tuottavuus ja tehokkuus ovat osa organisaation tuloksellisuutta. Tuloksellisuutta mittaamme suhteessa resursseihimme ja toimistomme toiminnan tavoitteisiin. Uskallan omana arvionani esittää, että pyrkimyksemme tietosuojan integroimiseksi yhteiskuntaan on onnistunut melko hyvin. Tästä käytettävät mittarit ja niiden osoittamat arvot on esitetty toisaalla tässä toimintakertomuksessa.

Lopetus

Edellä esitetyn ohella olemme edelleen jatkaneet toimistomme sisäistä kehittämistä hyvässä muutosvalmiuden hengessä. On jälleen kiitosten aika; käsitykseni on, että tietosuojavaltuutetun toimisto ei pelkästään saavuttanut menneenä, haasteellisena toimintavuotenaan tavoitteitaan, vaan monessa suhteessa ne jopa ylittyivät. Tästä kiitos kaikille työtovereilleni.

Helsingissä 9.5.2005

REIJO AARNIO
tietosuojavaltuutettu

2. TIETOSUOJAN VUOSI 2004

2.1 UUSI LAINSÄÄDÄNTÖ LISÄSI TEHTÄVIÄ

Tehtävät

Tietosuojavaltuutettu ohjaa, neuvoo ja valvoo henkilötietojen käsittelyä. Hän käyttää päätösvaltaa tarkastusoikeuden toteuttamista ja tiedon korjaamista koskevissa asioissa. Valtuutettu seuraa myös henkilötietojen käsittelyn yleistä kehitystä ja tekee tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita. Niin ikään hän huolehtii toimialaansa kuuluvasta tiedotustoiminnasta sekä henkilötietojen käsittelyyn liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä.

Henkilötietolaissa korostetaan rekisterinpitäjien itseohjauksen tarpeellisuutta. Rekisterinpitäjät tai näitä edustavat yhteisöt voivat laatia toimialakohtaisia käytännesääntöjä henkilötietolain soveltamiseksi ja hyvän tietojenkäsittelytavan edistämiseksi. Tietosuojavaltuutettu antaa tarvittaessa neuvontaa ja ohjausta käytännesääntöjen laadinnassa. Valtuutettu voi myös tarkastaa laaditut ehdotukset käytännesäännöiksi.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain mukaan tietosuojavaltuutettu valvoo paikkatietojen käsittelyä, automatisoitujen järjestelmien avulla tapahtuvaa suoramarkkinointia koskevien säännösten noudattamista ja puhelinluetteloita, numerotiedotuspalveluita sekä käyttäjän erityistä tiedonsaantioikeutta koskevien säännösten noudattamista. Työntekijän ja työnantajan välistä suhdetta koskevan työelämän tietosuojalain noudattamista tietosuojavaltuutettu valvoo työsuojeluviranomaisten ohella. Lain tarkoituksena on vastata yksityiselämän suojaa koskeviin kysymyksiin nimenomaan työelämän alueella.

Tietosuojavaltuutettua tulee kuulla valmisteltaessa lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia uudistuksia, jotka koskevat henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamista henkilötietojen käsittelyssä. Kuuleminen toteutuu käytännössä erityisesti lausuntoja antamalla ja esimerkiksi siten, että tietosuojavaltuutettu osallistuu lainsäädännön valmistelua ja tarkastamista varten asetettuihin työryhmiin.

Virallisen syyttäjän on kuultava tietosuojavaltuutettua ennen kuin hän nostaa syytteen henkilötietolain vastaisesta menettelystä. Vastaavasti tuomioistuimen on tällaista asiaa käsitellessään varattava valtuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi. Valtuutettu antaa molemmissa tapauksissa lausuntoja.

Tietosuojavaltuutettu voi tietyissä tapauksissa saattaa lainvastaiseksi arvioimansa käsittelyn tietosuojalautakunnalle, ellei asia korjaannu ohjein ja neuvoin.

Sovellettava lainsäädäntö

Oikeus yksityisyyden suojaan on perusoikeus. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Henkilötietolain ohella myös tiettyä toimintaa koskeva erityislainsäädäntö sekä muut "tietosuojalait" vaikuttavat henkilötietojen käsittelyyn. Suomen perustuslain 10

§:n mukaan henkilötietojen suojasta säädetään lailla. Perustuslaki sisältää näin ollen lainsäädäntötoimeksiannon.

Oikeutta yksityisyyden suojaan toteuttavat konkreettisella tavalla seuraavat säännökset:

- Henkilötietolaki on henkilötietojen käsittelyn yleislaki. Lain säännöksiä sovelletaan kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn, ellei muissa laeissa ole vastaavia erityissäännöksiä. Henkilötietolailla on myös saatettu voimaan Euroopan Unionin henkilötietodirektiivi.
- Lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta sovelletaan henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä, ellei luovuttamisesta ole jonkin toiminnon osalta muuta säädetty. Henkilötietojen käsittelyyn vaikuttavat myös salassapitoa ja hyvää tiedonhallintatapaa koskevat säännökset.
- Lakiin yksityiselämän suojasta työelämässä on koottu keskeisimmät työelämän tietosuojakäytännöt luomalla työelämän tarpeita varten menettelytapoja
- Sähköisen viestinnän tietosuojalaki turvaa viestinnän luottamuksellisuutta ja yksityisyyden suojaa televiestinnässä.
- Henkilötietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä on lukuisissa eri aloja koskevissa laeissa. Ne saattavat koskea esimerkiksi oikeutta henkilötietojen keräämiseen ja tallettamiseen, henkilötietojen luovuttamiseen, säilyttämiseen tai henkilörekisterien tietosisältöä. Myös Euroopan Unionin asetuksiin voi sisältyä suoraan henkilötietojen käsittelyyn sovellettavia tai käsittelyyn vaikuttavia säännöksiä.

2.2 PAINOPISTE OLI ENNALTAEHKÄISEVÄSSÄ TOIMINNASSA

Tietosuojavaltuutetun toimiston henkilötietolain soveltamiseen liittyvä ohjaus- ja valvontatehtävä on valtakunnallinen ja kattaa sekä julkisen sektorin että yksityisen sektorin rekisterinpitäjät ja rekisteröidyt. Valtuutetun ohjaus- ja valvontatoimivalta ulottuu henkilötietolain lisäksi erityislainsäädännön perusteella tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn. Henkilötietolaissa säädettyjen vaatimusten huomioon ottaminen on keskeinen laatutekijä tietoyhteiskunnan toimivuuden varmistamisessa.

Toiminnan konkreettiset tulostavoitteet on määritelty vuosittain oikeusministeriön tulostavoitteissa laadittavassa toimintasuunnitelmassa. Toimintasuunnitelmassa on eritelty tulostavoitteet ennaltaehkäisevälle toiminnalle, oikeusturvapalveluille, viestintäpalveluille, kansainväliselle toiminnalle sekä henkilöstöpalveluille.

Toiminnan painopiste on kertomusvuonna 2004 ollut ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Ennaltaehkäisevän toiminnan keskeisinä tavoitteina oli valtioneuvoston tietoyhteiskuntaohjelman mukaisesti:

- tietosuojan integrointi osaksi tietoyhteiskuntaa,
- rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen tietosuojaosamisen lisääminen, sekä
- kansalaisten luottamuksen lisääminen tietoyhteiskunnan palveluihin.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ennaltaehkäisevä toiminta voidaan jakaa eri toimintamuotoihin:

- 1) sidosryhmäyhteistyö
- 2) yleisohjaus- ja tiedoteaineiston tuottaminen
- 3) tiedottaminen ja muu viestintä
- 4) lausuntojen antaminen lainsäädännöllisistä ja hallinnollisista uudistuksista
- 5) lausuntojen antaminen toimialakohtaisista käytännesäännöistä
- 6) rekisterinpitäjäkohtainen neuvonta ja ohjaus sekä konsultointi
- 7) ennakkovalvonta (tietosuojavaltuutetun toimistolle toimitetut ilmoitukset).

Ennaltaehkäisevään toimintaan käytettiin toimiston 21,34 henkilötyövuodesta arviolta 4,52 htv:ta. Kustannusosuus toimintamenoista oli 305 096 euroa eli 24,09 %.

Sidosryhmäyhteistyö

Sidosryhmien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää tietosuojan integrointitavoitteen aikaansaamiseksi, mutta yhteistyön merkitys korostui ja lisääntyi entisestään myös muiden edellä mainittujen tavoitteiden aikaansaamiseksi. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että tietosuoja sisällytetään kaikkeen henkilötietojen käsittelyä edellyttävään suunnittelu- ja kehittämistyöhön. Erityisen tärkeää se on kaikkien hallinnonalojen viranomaisten valtakunnallisessa ohjauksessa ja toimialakohtaisessa ohjaus- ja kehittämistyössä sekä myös yleisesti koulutustoiminnan ja opetusohjelmien suunnittelussa ja kehittämisessä.

Tietosuojavaltuutettu on kuulunut jäsenenä tai asiantuntijajäsenenä tietoyhteiskuntaneuvostoon, tietoturvallisuusasiain neuvottelukuntaan sekä valtion tietoturvallisuusasiain johtoryhmään. Lisäksi toimiston edustajia on osallistunut yhteentoista (11) valtion tietoturvallisuuden johtoryhmän alaiseen työryhmään. Toimiston edustaja on kuulunut lisäksi noin kahteenkymmeneenviiteen (25) muiden hallinnonalojen virallisesti asettamaan työ- ja ohjausryhmään (kts. liite 3). Epävirallisempia hallinnonala- ja toimialakohtaisia hankkeita on ollut yli kymmenen. Tietosuojavaltuutetun johdolla toimivat muun muassa terveydenhuollon ja opetustoimen ohjausryhmät. Tärkeitä yhteistyöryhmiä ovat myös opetusohjelmien ja koulutuksen suunnittelijat ja kehittäjät sekä myös tietojärjestelmien ja erilaisten sovellusten suunnittelijat ja kehittäjät. Tietotekninen osaaminen sekä henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön tunteminen on nykyisessä tietoyhteiskunnassa keskeinen kansalais- ja yhteiskuntataito. Vaatimus koskee kaikissa rooleissa toimijoita.

Toimialakohtaisilla käytännesäännöillä voidaan tuottaa ohjausaineistoa alan henkilötietojen käsittelyn erityiskysymyksiin. Eri toimialat voivat merkittävästi vaikuttaa hyvän tietojenkäsittelytavan ja hyvän tiedonhallintatavan aikaansaamiseen sekä tätä kautta myös kansalaisten luottamuksen lisäämiseen alan rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen välillä. Muun muassa verkossa tapahtuvassa henkilötietojen käsittelyssä asiakkaiden luottamuksen saavuttaminen on eräs toiminnan perusedellytyksiä.

Kertomusvuonna väestörekisterikeskus laati käytännesäännöt julkisen sektorin ja yksityisen sektorin tietojen luovutuksia varten. Niistä pyydettiin ja annettiin tietosuojavaltuutetulta lausunnot. Koska väestörekisterikeskus on keskeisin yhteiskunnallisten tietohuoltopalvelujen tuottaja, viraston toiminta ja sen laatimien

käytännesääntöjen merkitys on hyvän tietojenkäsittelytavan aikaansaamiseksi merkittävä. Väestörekisterikeskus on tuottanut myös aikaisempina vuosina useita käytännesääntöjä.

Kertomusvuonna on ollut valmisteilla käytännesääntö- tai ohjaushankkeita muun muassa kiinteistö- ja asuntoalalla, Kennelliitto ry:n toiminnassa, luetteloalalla (teleala) ja yhdistystoiminnassa. Tietosuojavaltuutetun toimisto on osallistunut ko. hankkeiden ohjaukseen.

Yleisohjaus

Toimisto julkaisee ohjausaineistoa eri julkaisusarjoissa. "Asiaa tietosuojasta"- sarjan ohjaus on laadittu erityisesti palvelemaan rekisterinpitäjien tarpeita. "Tiedotteet rekisteröidyille"-sarjan ohjaus on suunnattu nimensä mukaisesti erityisesti kansalaisille. "Hyvä tietää"- sarjan ohjausaineisto on tarkoitettu sekä rekisterinpitäjille että rekisteröidyille. Toimisto on lisäksi laatinut erilaisia malleja ja lomakkeita rekisterinpitäjille ja rekisteröidyille. Lisäksi on laadittu joitakin erillisjulkaisuja. Aineiston keskeisin jakelukanava on toimiston verkkosivut, mutta aineistoa jaetaan tilauksesta ja maksutta myös postitse.

Liitteenä 4 on luettelo vuonna 2004 tuotetusta sekä myös aikaisemmin tuotetusta voimassaolevasta ohjausaineistosta.

Toimiston erityinen kehittämisaikana oli rekisterinpitäjille säädetyn informointivelvoitetta koskevan tietoisuuden lisääminen. Muun muassa tässä tarkoituksessa laadittiin vuonna 2004 ohjeet Internetin käyttäjille. Henkilötietojen käsittelyn siirtyessä atk:n ja uuden teknologian avulla tapahtuvaksi kansalaisten tarve saada tietää antamiensa tietojen käsittelystä lisääntyy ja muuttuu. Henkilötietolaki edellyttää, että jokainen rekisterinpitäjä (viranomainen, yritys, yhdistys ym.) informoi rekisteröityjä siinä vaiheessa, kun alkaa kerätä näiltä henkilötietoja. Jo aikaisemmin laaditun informointi -esitteen täydennykseksi laadittiin verkossa tapahtuvaa informointia varten "Hyvä tietää" -sarjaan "Laadi tietosuojaseloste" -esite. Informointi edistää ennen muuta luottamuksen rakentamista rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välillä, etenkin käsiteltäessä tietoja verkossa.

Rekisterinpitäjille ohjauksena annettujen yksittäisten ratkaisujen/kannanottojen määrä on kasvanut tasaisesti (liite 1).

Koulutustoiminta

Maksullinen koulutustoiminta alkoi vuonna 2003. Toimiston pienistä resursseista johtuen mahdollisuudet koulutustoimintaan ovat varsin rajalliset. Koulutusta on pyritty toteuttamaan kysynnän mukaan, mutta arvioiden myös koulutuksen merkitys vaikuttavuuden näkökulmasta. Koulutusta on kysytty ja järjestetty erityisesti terveydenhuollon, työelämän ja opetusalan tietosuojakymyksissä, mutta koulutustilaisuuksien ovat koskeneet myös useita muita sektoreita.

Koulutuksesta perittävät korvaukset on määritelty keskimääräisinä siten, että korvaukset ovat kattaneet vähintään todelliset kulut.

Kertomusvuonna koulutustoiminnan tulot olivat 17 238 euroa vuodessa asetetun tavoitteen ollessa 10 000 euroa. Maksullisten koulutustilaisuuksien määrä oli 58.

Eräs yhteistyömuoto sidosryhmien kanssa on yhteisten koulutustilaisuuksien ja seminaarien järjestäminen. Kertomusvuoden alussa järjestettiin Netprivacy-projektin puitteissa "Tietoyhteiskunnan pelisäännöt ja yksityisyys" -seminaari, jonka järjestäjiä olivat mm. Teknillinen korkeakoulu, Tekes ja tietosuojavaltuutetun toimisto. Yhteistyössä olivat mukana myös liikenne- ja viestintäministeriö, viestintävirasto ja väestörekisterikeskus, Tietotekniikan liitto ry, MTV Oy, Elisa Internet Oy, Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV), Nokia sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. Terveystieteiden ohjausryhmä järjesti vuosittaisen terveydenhuollon seminaarin, jossa käsiteltiin terveydenhuollon ajankohtaisia tietosuojakymyksiä. Tietosuojavaltuutettu tai toimiston edustaja osallistui lisäksi joihinkin muihin seminaareihin eri sektoreiden kanssa.

Tiedotustoiminta

Tiedotustoiminnan merkitys toimiston tavoitteiden ja toimiston tuottaman aineiston mahdollisimman laajan jakelun saavuttamiseksi on merkittävä. Tiedotustoimintaa on toteutettu sekä toiminta- että viestintäsuunnitelman mukaisesti. Tiedotuksen päävälineitä olivat Tietosuoja -lehti ja toimiston kotisivut. Lehden ajankohtaisuutta on tavoitteiden mukaisesti lisätty.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ja tietosuojalautakunnan julkaiseman Tietosuoja-lehden kustansi Stellatum Oy. Kertomusvuonna lehti ilmestyi neljä kertaa ja sen kohderyhmänä olivat etenkin rekisterinpitäjät. Lehden painosmäärä oli 3500 kappaletta (3200 vuonna 2003). Maksullinen levikki (= tilausmäärien vuosikeskiarvo ja irtonumeromyynti) oli 2 930 kappaletta (2730 vuonna 2003). Kasvua edelliseen vuoteen oli siten 7,3 %. Levikin kasvu saavutettiin suurimmaksi osaksi yrityksistä. Erityisesti atk- ja it- alan yrityksissä tietosuojaan ja -turvaan liittyvät kysymykset olivat entistä ajankohtaisempia. Tietosuoja -lehdessä käsiteltiin muun muassa kertomusvuonna voimaan tulleita sähköisen viestinnän tietosuojalakia ja lakia yksityisyyden suojasta työelämässä. Esillä olivat myös poliisin täsmentyneet toimivaltuudet henkilötietojen käsittelyssä. Kirjoituksia oli niin ikään turvallisuusselvitysmenettelystä, verkkohyökkäyksiin varautumisesta, käyttäjien oikeusturvan toteutumisesta sähköisissä palveluissa ja Arkistolaitoksen "Sähke -kohti sähköistä asiakirjahallintoa ja arkistointia" -hankkeesta.

Tietosuojavaltuutetun toimiston uudet kotisivut avattiin 7. syyskuuta 2004. Uudistuksen tavoitteena oli visuaalisen ilmeen muuttamisen lisäksi sekä rakenteen parantaminen että sisällön kehittäminen. Uudistamistyön keskeinen kehittämiskohde oli tietojen löydettävyyden, ajantasaisuuden ja vuorovaikutteisuuden sekä ratkaisujen ja kansainvälisten asioiden tiedottamisen lisääminen.

Edellinen kokonaisuudistus tapahtui vuosituhaten vaihteessa, jolloin sivusto samalla siirrettiin oikeusministeriön julkaisujärjestelmään. Ensimmäinen sivusto avattiin vuonna 1997, joten osoitteessa www.tietosuoja.fi toimii jo "kolmannen sukupolven verkkopalvelu". Käyttötilastojen (luotu www-palvelimen keräämien tunnistamattomien lokitietojen avulla)

perusteella saatujen kävijämäärien mukaan sivuja haettiin kertomusvuonna kaiken kaikkiaan 190 940 kertaa.

Uudistusta edelsi käyttäjäkysely, joka tehtiin kotisivuilla keväällä. Vastaaminen ei edellyttänyt rekisteröitymistä. Kokonaisvastaajamäärä oli lähes 350. Kyselystä ilmeni, että vastaajista peräti 60 % vieraili sivustolla ensimmäistä kertaa ja noin 40 % vieraili sivustolla kansalaisen roolissa. Tietosuojavaltuutetun sivustolle tultiin pääasiassa yleisen kiinnostuksen vuoksi (noin 17 % vastaajista), erilaisten oppaiden ja julkaisujen vuoksi (noin 16 %), etsimään tietoa tietosuojavaltuutetusta ja hänen toiminnastaan (noin 13 %) sekä etsimään tietoa omista oikeuksista rekisteröitynä (noin 10 %).

Vastaajista sivustoa piti erittäin tarpeellisena tai melko tarpeellisena peräti 80 %. Vastauksissa toivottiin hakutoimintoa, käytännönläheisiä ohjeita ja tiedon löydettävyyden parantamista.

Tiedotuksen kannalta keskeinen toimintamuoto on tiedotusvälineiden yhteydenotot, joita oli kertomusvuonna käytännössä lähes päivittäin. Erityisten tapahtumien sattuessa päivittäisten yhteydenottojen määrä saattoi nousta jopa kymmeneen päivässä. Yhteydenotot on voitu hoitaa asianmukaisesti.

Tavoitteena on rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen tietoisuuden lisäämiseksi ollut toteuttaa aktiivista tiedonhankintaa, tietosuojailmiöiden seurantaa ja raportointia sekä siitä tiedottamista. Mahdollisuudet tähän ovat toimiston tehtävien moninaisuudesta ja resurssien vähäisyydestä johtuen olleet valitettavan vähäiset.

Tietopalvelu

Tietopalvelun keskeinen toimintamuoto on puhelimitse tapahtuva neuvontatyö, jonka merkitys toimiston työn ja toiminnan suunnittelun kannalta on tärkeä. Puhelinneuvonnan sisältöä kartoittamalla, dokumentoimalla ja tilastoimalla on voitu tehostaa tiedottamista eniten kysytyistä asioista sekä hyödyntää tietoja myös suunnittelu- ja ohjaustyössä ja sen kohdentamisessa. Puhelujen määrä on arviolta 7 500 vuodessa.

Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen

Kertomusvuonna annettiin lausuntoja useista tietosuojan kannalta merkittävistä lainsäädäntöhankkeista sekä myös hallinnollisen uudistamisen hankkeista. Lainsäädäntöhankkeista pyydettyjen lausuntojen määrä on pysynyt suurinpiirtein aikaisemmalla tasolla (38 kpl), hallinnollisista asioista annettujen lausuntojen määrä on lisääntynyt (21 kpl). Tietosuojavaltuutetun toimisto oli eduskunnassa kuultavana 22 kertaa. Pyydetty lausunnot on pääosin kyetty antamaan asetetuissa määräajoissa.

Keskeiset annetut lausunnot ilmenevät tarkemmin liitteestä 5.

Ennakovalvonta (henkilötietolain 36 ja 37 §:ssä säädetyt ilmoitusasiat)

Ennakovalvontaa toteutetaan henkilötietolaissa säädetyt ilmoitusmenettelyn mukaisesti. Ilmoitusmuotoja ovat rekisteri-ilmoitukset, toimintailmoitukset ja ilmoitukset ulkomaille luovutuksista. Ilmoitusten lukumäärä on vakiintunut vuonna 1999 voimaan tulleen henkilötietolain siirtymäkauden päätyttyä selvästi alle 200:aan vuodessa. Luku osoittaa, ettei tätä lain velvoitetta tunneta riittävästi.

Ennaltaehkäisevän toiminnan vaikuttavuutta on arvioitu

Ennaltaehkäisevän toiminnan vaikuttavuudesta voidaan tehdä johtopäätöksiä muun muassa erilaisten kyselyjen ja selvitysten perusteella.

- Toimisto osallistui kertomusvuonna tilastokeskuksen tekemään selvitykseen, johon sisältyi tietosuojan tilan arviointia koskeva osio. Tuloksia esitellään liitteessä 7.
- Toimisto on vuodesta 2003 erisuuruusin otannoin selvittänyt, miten rekisterinpitäjät toteuttavat henkilötietolain 24 §:ssä säädettyä informointivelvoitetta verkkopalveluissa. Tulokseksi on saatu, että informointi lisääntyy, mutta suhteellisen hitaasti.
- Tietosuojavaltuutetun toimisto järjesti Rekisterit auki! –tapahtumassa 23.11.2004 osastollansa pienimuotoisen mielipidekyselyn tietosuojasta. Kyselyyn vastasi 139 kävijää. Yhteenvedon voidaan todeta, että puolet vastaajista ei lainkaan tuntenut rekisteriselostetta ja yli 60 % vastaajista ei ollut tietoja antaessaan saanut informaatiota henkilötietojensa käsittelystä. Sama määrä ei ollut myöskään tarkastanut henkilötietojaan. Toisaalta yli 90 % ilmoitti ryhtyvänsä toimenpiteisiin, jos huomaa tiedoissansa virheitä. Oma tietoturva koskeviin vaikuttamismahdollisuuksiinsa uskoi lähes 70 %, mutta toisaalta 60-70 % vastaajista ei tiennyt, mitä tietoja heistä on saatavilla Internetissä. Verkkokauppaan suhtautumisessa vaikutti selvästi hyödykkeen hinta. Auton ostaisi vain alle 6 %, sen sijaan ulkomaanmatkoja ostaisi Internetistä lähes puolet ja elokuvalipun yli puolet.
- Myös verkkosivujen kävijämäärällä voitaneen katsoa olevan merkitystä, kun toiminnan vaikuttavuutta arvioidaan (47 000 vuonna 2000, 190 940 vuonna 2004).

Vaikuttavuutta on arvioitu myös vireillesaatettujen asioiden määriä ja laatua sekä asioiden jakautumista seuraamalla:

- Tavoitteena oli oikeudenloukkauksia koskevien yhteydenottojen määrän väheneminen suhteessa tiedustelu- ja ohjauspyyntöihin. Tässä suhteessa tilanne pysyi edellisvuotisella tasolla.
- Toisena tavoitteena oli toimiston oma-aloitteisten vireillepanojen lisääntyminen suhteessa ohjaus- ja toimenpidepyyntöjen määrään. Lisäystä oli 5 %.

2.3 TIETOSUOJAVALTUUTETTU ANTOI RATKAISUJA AIKAISEMPAA ENEMMÄN

Tietosuojavaltuutetun ensisijainen tehtävä on vaikuttaa ennakkoon rekisterinpidon lainmukaisuuteen ja ennaltaehkäistä tietosuojaloukkausten syntyminen. Yleisen ohjauksen lisäksi tietosuojavaltuutettu antaa pyynnöstä rekisterinpitäjille ja rekisteröidyille ohjausta ja neuvoja sekä tekee ratkaisuja rekisterinpidon lainmukaisuudesta ja rekisteröityjen

oikeuksien toteutumisesta. Tarkastusoikeuden toteuttamista tai tiedon korjaamista koskevissa rekisteröityjen vireillesaattamista asioissa päätökset ovat sitovia ja valituskelpoisia.

Tietosuojavaltuutetun toimistolle saatettiin vireille kertomusvuonna yhteensä 1894 asiaa (lisäystä 14,3 %) ja käsiteltiin 1906 asiaa hallinnolliset asiat poislukien (lisäystä 12 %). Kaikkien asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 4,3 kk. Kansalaisten vireillesaattamien asioiden käsittelyaika oli keskimäärin 7,7 kk.

Vireilletulleiden ja käsiteltyjen asioiden jakauma esitetään liitteessä 1 ja asioiden jakaantuminen toimialoittain liitteessä 2.

Syyttäjille ja tuomioistuimille annettujen lausuntojen määrä lisääntyi. Henkilötietolain (523/1999) 41 §:n mukaan virallisen syyttäjän on ennen henkilötietolain vastaista menettelyä koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Samoin tuomioistuimen on sellaista asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi. Rikoslain 38:10 §:n 3 momentin mukaan virallisen syyttäjän on lisäksi ennen henkilörekisteriin kohdistuvaa salassapitorikosta, salassapitorikkomusta, viestintäsalaisuuden loukkausta, törkeää viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa taikka henkilörekisteririkosta koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Tuomioistuimen on sellaista rikosta käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

Kertomusvuonna annettujen ratkaisujen tiivistelmiä on luettavissa liitteessä 6.

2.4 UUSIA TARKASTUSMUOTOJA OTETTIIN KÄYTTÖÖN

Tarkastustoiminta painottui kertomusvuonna ns. etätarkastuksiksi luettaviin erillisselvityksiin. Uutena tarkastuksen muotona toteutettiin yhteispohjoismainen tarkastus. Lisäksi toteutettiin kansallinen Schengen –tarkastus.

Tarkastuskäynnit

Pääkaupunkiseudun ohella tarkastuksia tehtiin lokakuussa Vaasassa, jossa osa oli perinteisiä tarkastuskohteita terveydenhuolto-, sosiaali- ja opetusalailla. Tarkastettavina asioina olivat muun muassa rekisteröityjen informointi ja rekisteriselosteen nähtävillä pitäminen. Luonnollisesti tarkastusten yhteydessä keskusteltiin ja annettiin neuvoja myös muista henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä asioista.

Vaasassa tarkastettiin myös verkkopalveluja tarjoavia kohteita. Verkkopalvelujen tarjoajat suhtautuivatkin tarkastukseen erittäin positiivisesti ja olivat valmiina ottamaan vastaan neuvoja ja ohjeita toimintansa toteuttamisen suhteen. Keskeiseksi kysymykseksi nousi esimerkiksi verkkoportaalieihin liittyvä henkilötietojen käsittely.

Edellä mainittujen tarkastusten lisäksi tehtiin keväällä laajempi tarkastus erääseen terveydenhuollon toimintayksikköön.

Etätarkastukset

- Nettipoliisi-selvityksessä jatkettiin edellisenä vuonna aloitettua rekisterinpitäjän informointivelvoitteen toteuttamista koskevaa selvitysprojektia (101 kohdetta). Informoinnin merkitys kansalaisten tietoisuuden ja luottamuksen lisäämiseksi on merkittävä. Vuosittainen seuranta on osoittanut, että Internet –sivustojen ylläpitäjät eivät huolehdi riittävän tehokkaasti lakiin perustuvista informointivelvoitteistaan. Suhteellisesti parhaiten mainittujen selvitysten perusteella ovat pärjänneet yksityisen sektorin rekisterinpitäjät, lähinnä liikemaailma, huonoiten valtion ja kunnan viranomaiset. Niissäkin tapauksissa, joissa tietosuojavaltuutettu on nimenomaisesti kiinnittänyt asiaan huomiota, informoinnin huomioiminen on ollut hidasta.
- Ulkomaille luovutuksia koskevalla tietosuojavaltuutetun selvityksellä kartoitettiin henkilötietolaissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden toteutumista. Selvityksen taustalla oli Euroopan unionin komission kertomus henkilötietodirektiivin täytäntöönpanosta ja siinä ilmaistu huoli kansainvälisiin tietojensiirtoihin liittyvistä kysymyksistä. Kansallinen selvitys koski suomalaisten pörssiyhtiöiden käytäntöjä henkilötietojen siirroissa unionin ulkopuolisiin eli ns. kolmansiin maihin. Tuloksista ilmeni, että henkilötietolain tuntemus oli melko heikkoa ja että tällainen suora viranomaisen toimesta tapahtuva kontaktointi antaa mahdollisuuksia samalla ohjata ja opastaa rekisterinpitäjiä. Lisäksi selvitys osoitti, etteivät suomalaiset rekisterinpitäjät juurikaan siirrä henkilötietoja edes EU- ja ETA-alueen sisällä.

Yhteispohjoismainen tarkastus

Hankkeesta päätettiin Helsingissä edellisenä kesänä pidetyssä tietosuojavaltuutettujen kokouksessa. Kertomusvuoden tarkastuskohteeksi valittiin rekrytointitoiminta. Tarkastus koski muun muassa kerättävien tietojen tarpeellisuutta ja rekisteröityjen informointia. Tarkastuskohteet pyrittiin valitsemaan eri pohjoismaissa samoilta toimialoilta, kuten informaatioteknologia, rahoitus- ja vakuutus sekä vartiointipalvelut. Jokaisessa pohjoismaassa tarkastettiin kolme kohdetta. Jokaisessa viidessä pohjoismaassa toteutettiin kevään aikana kolme tarkastusta. Tarkastukset pyrittiin tekemään siten, että tuloksia voitiin vertailla ja näin oppia toisiltansa.

Lähes kaikissa maissa havaittiin samanlaisia puutteita henkilötietojen käsittelyssä. Ohjausta annettiin esimerkiksi siitä, että työhönoton yhteydessä voidaan kerätä vain rekrytoinnin kannalta tarpeellisia tietoja. Puutteita oli myös rekisteröityjen informoinnissa. Tarkastustoiminnan toteuttamisen osalta oli myös eroavaisuuksia pohjoismaiden välillä, muun muassa siinä missä määrin erilaiset manuaaliset aineistot tulivat tarkastuksen piiriin.

Pohjoismaisiin tarkastuksiin liittyvässä Oslossa kesäkuussa pidetyssä kokouksessa todettiin, että kaikki kokivat yhteistyön positiiviseksi. Tulevia yhteistyöprojekteja varten kaivattiin kuitenkin vielä tarkempaa yhteistä tehtävänasettelua ja pelisääntöjä.

Kansallinen Schengen-tarkastus

Keväällä toteutettiin myös Schengenin tietojärjestelmän yhteisen valvontaviranomaisen aloitteesta tarkastus. Tämä tarkastus kohdistui eräisiin Schengenin tietojärjestelmään tallennettujen kuulutusten käsittelyyn. Samanlaisia tarkastuksia toteutettiin kaikissa Schengenin tietojärjestelmään liittyneissä maissa. Yhteinen valvontaviranomainen käsittelee ja tekee vertailuja eri maissa saatujen tulosten perusteella.

Selvityspyynnöt

Oma-aloitteisia selvityspyynnöitä on lähetetty silloin, kun lehdistöstä tai muulla vastaavalla tavalla on tullut tietoon selvitystä edellyttävä tapaus.

2.5 YHTEISKUNNASSA ILMENI TIETOTURVAONGELMIA PÄIVITTÄIN

Kulunut vuosi oli erityisesti kansalaisten näkökulmasta tietoturvaongelmien vuosi. Viimeistään nyt jokainen suomalainen on tietoinen termeistä tietokonevirus, roskaposti ja teletunnistetieto, sillä erilaiset tietoturva-alan ilmiöt esiintyivät tiheästi niin sanomalehdissä kuin uutislähetyksissäkin. Vuoden 2004 aikana nousivat julkisuuteen roskapostit, haittaohjelmat, erilaiset nettihuijaukset sekä tietomurrot. Nähtiinpä vuoden aikana ensimmäiset kännyköiden välillä leviävät mobiiliviruksetkin. Ihan aiheellisesti mennyttä vuotta voi siis kutsua koko kansan tietoturvuodeksi.

Kertomusvuoden tietoturvailmiöt olivat voimakkaasti läsnä tietosuojavaltuutetun toimiston sidosryhmätoiminnassa. Toimisto oli mukana kansallisten tietoturvatalkoiden järjestämisessä, jotka huipentuivat 11. helmikuuta avattuun tietoturvaoppaaseen³. Kesällä toimistossa jatkettiin samaa teemaa laatimalla Internetin käyttäjille⁴ opas, jossa keskityttiin tavallisen kansalaisen yksityisyyden suojaamiseen Internetissä.

Elinkeinoelämän, julkishallinnon ja järjestöjen yhteinen kansallinen tietoturvapäivä järjestetään vuosittain helmikuussa. Kertomusvuonna tavoitteena oli parantaa Internetiin liitettyjen tietokoneiden suojausta viruksia ja muita haittaohjelmia sekä luvattomia tunkeutumisia vastaan. Talkoilla pyrittiin tavoittamaan nimenomaan kotitietokoneiden käyttäjät. Kotikoneiden mahdollisuuksia joutua tällaisten kutsumattomien vierailijoiden kohteeksi ovat lisänneet jatkuvasti auki olevat nettiyhteydet. Viruksista ja muista haittaohjelmista näyttää tietoyhteiskunnassa muodostuvan uhka myös yksityiselämän ja muiden perusoikeuksien suojan kannalta. Suojaamaton kone mahdollistaa luvattoman tunkeutumisen "kotiin", joka kuuluu perinteisen kotirauhan piiriin. Toisaalta tunkeutuja voi tuhota tai levittää kotikoneen tietoja ja tiedostoja sekä ottaa luvatta kotikoneen käyttöönsä esimerkiksi roskapostien levittämiseen ja muun viestinnän hidastamiseen tai estämiseen.

Seuraava tietoturvapäivä (8.2.2005) suunnataan erityisesti peruskoululaisille, heidän opettajilleen ja vanhemmilleen. Hankkeen järjestäjiin kuuluu jälleen mm.

³ <http://www.tietoturvaopas.fi>

⁴ Hyvä tietää 4/2004: Ohje Internetin käyttäjälle, <http://www.tietosuoja.fi/28656.htm>

tietosuojavaltuutetun toimisto. Tietoturvapäivän valmisteluja varten Internetissä avattiin kertomusvuoden marraskuussa verkkopalvelu⁵, jota opettajat voivat käyttää tietoturvaopetuksen tukena. Verkkopalvelussa on omat osiot myös oppilaille ja vanhemmille. Tietoverkkojen käyttötaitoa edellytetään kuitenkin kaikilta kansalaisilta, joten tietoturvapäivä laajennetaan myös koulumaailman ulkopuolelle.

Valtionhallinnon tietoturvatoimintaan tietosuojavaltuutettu osallistui mm. valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) jaostotoiminnan kautta. Toimiston asiantuntijat osallistuivat lähes kaikkien keskeisten jaosten toimintaan ja varmistivat, etteivät jatkuvasti tiukentuvat paineet lisääntyvään tekniseen valvontaan, sähköpostien ja muiden viestien tunnistetietojen tarkkailuun syrjäytä suomalaisten oikeuksia yksityisyyteen ja henkilötietojen vastuulliseen käsittelyyn. Tietosuojavaltuutetun toimisto jatkaa osallistumistaan VAHTI-toimintaan myös tulevana vuosina ja toimii vetäjänä syksyllä perustetussa ”Yksityisyyden suoja ja sähköinen valvonta”-jaostossa.

Loppuvuodesta pohdittiin potentiaalisia tulevaisuuden tietoturvailmiöitä pohjoismaiden tietosuojaviranomaisten teknisten asiantuntijoiden kokouksessa Helsingissä, jossa keskityttiin mm. uusiin tunnistusmekanismeihin kuten biometriikkaan ja radiotaajuustunnisteisiin.

⁵ <http://www.tietoturvakoulu.fi>

3. TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON RESURSSIT

3.1 HENKILÖSTÖ JA TALOUS

Tietosuojavaltuutetun toimiston vakinaisen tai siihen verrattavissa olevan henkilöstön määrä vuonna 2004 oli 20 (19,5 htv). Lisäksi toimistolla oli määräaikaista henkilöstöä. Henkilötyövuosien määrä oli yhteensä 21, 34. Toimintamenoihin kului yhteensä 1 266 389 euroa. Tästä palkkausmenojen osuus oli 999 185 euroa.

Tietosuojavaltuutetun toimiston kustannukset ja henkilötyövuodet jakoutuivat seuraavasti*:

TSV:n TOIMINNOT	KUSTANNUKSET (€)		HENKILÖTYÖVUODET (htv.)	
	Kustannukset yht. / toiminto	%-osuus kust:sta	htv. / toiminto	%-osuus htv:stä
OPERATIIVISET TOIMINNOT				
Ennaltaehkäisevä toiminta	280 108	22,12	4	18,76
Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen	44 172	3,49	0,67	3,15
TSV:n ratkaisutoiminta	290 126	22,91	5,39	25,25
Ennakovalvonta	24 988	1,97	0,52	2,42
Lausunnot syyttäjille ja tuomioistuimille	26 627	2,10	0,44	2,06
Lausunnot tutk.lupa-asioissa	6 829	0,54	0,12	0,58
Konsultointi (muut kuin rekisterinpitäjät)	10 917	0,86	0,16	0,73
Tietopalvelu, ml. puh. neuvonta	62 713	4,95	1,20	5,63
Jälkikäteisvalvonta (tarkastustoiminta)	19 876	1,57	0,30	1,43
Kv. toiminta	76 013	6,00	0,89	4,18
TUKITOIMINNOT (yht.)	248 480	19,63	4,28	20,09
POISSAOLOT (lomat, sair.)	149 896	11,84	2,94	13,76
KAIKKI YHTEENSÄ	1 266 389	100,00	21,34	100,00

* tiedot perustuvat henkilöstön työajanseurantajärjestelmään antamiin omiin arvioihin

3.2 HENKILÖKUNTA VUONNA 2004

Reijo Aarnio, tietosuojavaltuutettu

Maija Kleemola, toimistopäällikkö

Risto Heinonen, ylitarkastaja

Heikki Huhtiniemi, ylitarkastaja

Marita Höök, ylitarkastaja

Eija Kara, ylitarkastaja

Lauri Karppinen, IT-erityisasiantuntija

Juhani Ketomäki, ylitarkastaja

Jukka Lång, ma. tarkastaja

Tiina Mantere, ylitarkastaja

Anne Miettinen, ma. ylitarkastaja

Heikki Partanen, ylitarkastaja

Heljä-Tuulia Pihamaa, ma. ylitarkastaja

Arja Puukka, ylitarkastaja

Ari Raatikainen, ylitarkastaja

Anne Tamminen-Dahlman, ylitarkastaja

Lauri Vuorivirta, ylitarkastaja

Arto Ylipartanen, ylitarkastaja

Hanna Lankinen, palveluneuvoja

Pirjo Helén, osastosihteeri

Erna Laiho, osastosihteeri

Liisa Olin, osastosihteeri

Anne Lehto, toimistosihteeri

TOIMISTON YHTEYSTIEDOT

Osoite:	Albertinkatu 25 A, 3. krs.
Postiosoite:	PL 315, 00181 Helsinki
Puhelin:	010 36 66700 (vaihde)
	010 36 16670 (neuvonta; klo 9.00-15.00)
Telefax:	010 36 66735
Sähköposti:	tietosuoja@om.fi
kotisivu/Internet:	www.tietosuoja.fi

4. TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON TOIMINTA-AJATUS, ARVOT JA VISIOT

Toiminta-ajatus

Tietosuojavaltuutetun toimiston tavoitteena on ylläpitää ja edistää kansalaisten perusoikeutena olevaa oikeutta yksityisyyteen

- toteuttamalla tietosuojavaltuutetulle lain mukaan kuuluvat tehtävät
- toimimalla yhteistyössä rekisteröityjen ja rekisterinpitäjien sekä näitä edustavien järjestöjen ja muiden tahojen kanssa pyrkimyksenä ennaltaehkäistä yksityisyyttä koskevat oikeudenloukkaukset
- edistämällä hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista sekä
- avustamalla ja tukemalla yksityisyyttä tukevien ja turvaavien järjestelmien kehittämistä ja käyttöä.

Arvot

Noudatamme työyhteisössämme yhteisesti sopimiamme arvoja, jotka ohjaavat toimintaamme päästäksemme tavoitteisiimme. Arvomme ovat:

- tuloksellisuus ja asiakaslähtöisyys
- keskinäinen kunnioitus ja luottamus
- avoimuus ja sitoutuneisuus kokonaisuuteen
- kehitys- ja muutosvalmius

Visiot

Yleistavoite:

Tahdomme, että tietosuojaja on kansalaisyhteiskunnan oikeudellinen, elämän laatua parantava laatuominaisuus, jonka olemassa olon kaikki tiedostavat ja johon kaikki ovat valmiit sitoutumaan. Ilman tietosuojaa ei kansalaisyhteiskunta voi toteutua eikä ilman kansalaisten tiedollisia ja muita perusoikeuksia kunnioittavaa kansalaisyhteiskuntaa voi tietosuojaja ja muut siihen liittyvät oikeudet toteutua.

Oikeusturvapalvelut:

Tahdomme, että tietosuojaja on kansalaisten perusoikeus, jonka toteutumiseksi tietosuojavaltuutetun toimisto tuottaa erityisenä lainvalvontaviranomaisena nopeasti, selkeästi, joustavasti ja monipuolisesti ratkaisu-, neuvonta- ja tiedotuspalveluita.

Viranomaispalvelut:

Tahdomme, että tietosuojavaltuutetun toimisto on haluttu, palvelukykyinen asiantuntijaorganisaatio, joka tuottaa lainsäädäntö- ja viranomaistyölle laadukkaita ja yhteiskunnallisesti vaikuttavia asiantuntijapalveluita omalta erityisosaamisalueeltaan.

Sidosryhmäpalvelut:

Tahdomme, että tietosuoja on sellainen erottamaton, luonnollinen osa rekisterinpitäjien toimintaa, joka ohjaa palveluiden tuottamisessa ja kehittämisessä siten, että siitä hyötyvät sekä rekisteröidyt että rekisterinpitäjät.

Henkilöstöpalvelut:

Tahdomme, että tietosuojavaltuutetun toimisto on erityisasiantuntijaorganisaatio, joka tukee henkilöstön mahdollisuuksia ammatillisesti ja turvallisen työyhteisön jäsenenä toteuttaa ja kehittää itseään ja osaamistaan sekä saada osakseen kanssakumppaniensa kunnioitusta.

Viestintäpalvelut:

Tahdomme, että tietosuojavaltuutetun toimisto on yleisölle ja sidosryhmille viestinnässään avoin yhteistyökumppani, joka erityisesti huolehtii tehtäviinsä perustuvasta viestinnästä. Viestintä toteutetaan siten, että se tukee avoimuutta, mutta samalla osoittaa, että viestintä voidaan tehdä yksityisyyttä kunnioittaen.

Kansainväliset palvelut:

Tahdomme, että aktiivisesti vaikuttamalla ja osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön voimme parantaa Suomen ja Euroopan tietosuojan tasoa. Avoimen ja rakentavan yhteistyön avulla tahdomme luoda hyvin toimivat kansainväliset suhteet, erityisesti kansainvälisen virka-avun saamiseksi ja antamiseksi. Tahdomme myös hyödyntää niitä kokemuksia ja kehitysideoita, joita lähinnä EU:n jäsenmaissa on. Pohjoismaisella yhteistyöllä voimme paremmin hallita resurssiemme käyttöä.

5. TIETOSUOJALAUTAKUNNAN VUOSI 2004

Tietosuojalautakunta on päätösvaltaa tietosuoja-asioissa käyttävä elin, jonka valtioneuvosto nimittää kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tietosuojalautakunta voi myöntää rekisterinpitäjälle luvan henkilötietojen käsittelyyn määrätyillä edellytyksillä ja antaa tietosuojavaltuutetun hakemuksesta henkilötietojen käsittelyä koskevia määräyksiä. Lautakunta käsittelee lisäksi henkilötietojen käsittelyyn liittyviä lain soveltamisalan kannalta periaatteellisesti tärkeitä kysymyksiä ja seuraa henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta sekä tekee tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita.

Tietosuojalautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja viisi jäsentä, joilla kaikilla on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnalla on sivutoiminen sihteeri.

Numerotietoja toiminnasta

Tietosuojalautakunta kokoontui seitsemän kertaa vuonna 2004.

Lupa- ja määräysasioita tuli vireille 7. Lautakunta myönsi rekisterinpitäjille 4 lupaa henkilötietojen käsittelyyn ja hylkäsi yhden lupahakemuksen. Tietosuojavaltuutetun hakemus, jolla tämä pyysi lautakuntaa kieltämään kahta yhtiötä käsittelemästä luonnollisten henkilöiden verotustietoja, hylättiin. Yksi hakemus siirrettiin tietosuojavaltuutetulle tämän toimivaltaan kuuluvana.

Asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli alle 3 kuukautta. Tietosuojalautakunnan menot vuonna 2004 olivat 14.493 euroa.

Vireille tulleet ja lautakunnassa käsitellyt lupa- ja määräysasiat v. 2000 – 2004

	2000	2001	2002	2003	2004
vireille tulleet	11	6	9	10	7
ratkaistu	11	5	7	9	6
hyväksytty	6	2	6	5	4
hylätty tai jätetty tutkimatta	5	3	1	4	2
hakemus peruutettu		1	2		

Edellä mainitut numerot osoittavat, että käsiteltävien asioiden määrää on vakiintunut suhteellisen alhaiselle tasolle. Joukkoon mahtuu kuitenkin vuosittain merkittäviä henkilötietojen käsittelyä koskevia linjaratkaisuja. Vuonna 2004 ratkaistujen tapauksien kirjo ilmenee seuraavista tapauksista.

Toimituksellinen tarkoitus punnittavana

Tietosuojavaltuutetun tietosuojalautakunnalle toimittamassa verotustietojen käsittelyä koskevassa kieltihakemuksessa oli kysymys siitä, mitä henkilötietolain 2 §:n 5 momentissa tarkoitetaan henkilötietojen käsittelyllä toimituksellisia tarkoituksia varten. Käsittely toimituksellisia tarkoituksia varten jää pääosin henkilötietolain soveltamisalan ulkopuolelle. Sääntely perustuu EY:n tietosuojadirektiivin 9 artiklaan, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksia ainoastaan journalistisia tarkoituksia varten toteutettua henkilötietojen käsittelyä varten, jos poikkeukset osoittautuvat välttämättömiksi yksityisyyttä koskevan oikeuden ja ilmaisuvapautta koskevien sääntöjen yhteensovittamisessa. Hakemuksessa oli kysymys myös siitä, mitä tarkoitetaan henkilörekistereillä, jotka sisältävät vain tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan. Henkilötietolain 2 §:n 4 momentin mukaan henkilötietolakea ei sovelleta tällaisiin rekistereihin.

Tietosuojavaltuutettu pyysi tietosuojalautakuntaa henkilötietolain 44 §:n nojalla ja sopivaksi katsomansa uhkasakon nojalla

1) *kieltämään Satakunnan Markkinapörssi Oy:tä*

- keräämästä ja tallettamasta tai muutoin käsittelemästä luonnollisia henkilöitä koskevia verotettavia ansio- ja pääomatuloja sekä varallisuustietoja siinä laajuudessa ja tavalla kuin se oli tapahtunut vuoden 2001 verotustietojen osalta. Tiedot oli julkaistu Veropörssi- nimisessä painotuotteessa.

- luovuttamasta keräämiään ja toimitukselliseksi väitettyyn rekisteriin tallettamiaan luonnollisten henkilöiden verotettavia ansio- ja pääomatuloja sekä varallisuustietoja tekstiviestipalveluun tai muuhunkaan tarkoitukseen.

2) *kieltämään Satamedia Oy:tä* keräämästä ja tallettamasta sekä luovuttamasta edelleen tekstiviestipalveluun tai muuhun tarkoitukseen Satakunnan Markkinapörssi Oy:n "toimituksellisesta" rekisteristä saatuja, Veropörssi- nimisessä painotuotteessa julkaistuja verovelvollisten ansio- ja pääomatulo- sekä varallisuustietoja.

Satakunnan Markkinapörssi Oy oli kerännyt ja julkaissut vuosittain seitsemän vuoden ajan Veropörssi-nimisessä painotuotteessa verotustietojen julkaisemisen jälkeen tietoja verotettavista ansio- ja pääomatuloista sekä varallisuustiedoista. Verotustiedot oli tietosuojavaltuutetun saaman tiedon mukaan kerätty paikallisista verotoimistoista pyytämällä verotuksen julkiset tiedot nähtäväksi. Vuoden 2001 verotustiedot oli julkaistu vuoden 2002 lopussa 17:ssä alueellisesti ilmestyneessä painotuotteessa. Niissä oli julkaistu noin 1.200.000 luonnollisen henkilön tiedot. Tiedot oli julkaistu aakkosiin järjestettynä ja kuntakohtaisesti oli määritelty, minkä tuloajan ylittävät tiedot julkaistaan.

Satakunnan Markkinapörssi Oy oli luovuttanut Veropörssi-lehteä varten muodostamansa rekisterin CD-levykkeellä Satamedia Oy:lle. Satamedia Oy oli ryhtynyt vuoden 2003 alussa tarjoamaan tekstiviestipalvelua, jossa matkapuhelimen käyttäjät voivat kysellä yksittäisiä henkilöitä koskevia, Veropörssissä julkaistuja verotustietoja sekä halutessaan saada tiedot paluuviestinä suoraan matkapuhelimeensa.

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että Satakunnan Markkinapörssi Oy:llä ei ollut henkilötietolakiin perustuvaa oikeutta kerätä, tallettaa tai luovuttaa eikä muutoinkaan

käsitellä verovelvollisten luonnollisten henkilöiden verotustietoja. Kysymyksessä ei tietosuojavaltuutetun mukaan ollut myöskään henkilötietojen käsittely toimituksellisia tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten, jotka käsittelyt jäävät pääosin henkilötietolain soveltamisalan ulkopuolelle.

Tietosuojavaltuutettu katsoi, ettei Satamedia Oy:lläkään ollut henkilötietolakiin perustuvaa oikeutta käsitellä Satakunnan Markkinapörssi Oy:ltä saamia tietoja. Kysymys ei tietosuojavaltuutetun mukaan myöskään ollut sellaisesta henkilötietolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävästä henkilörekisteristä, joka sisältää vain tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan.

Tietosuojalautakunta hylkäsi tietosuojavaltuutetun hakemuksen.

Lautakunta katsoi, että Satakunnan Markkinapörssi Oy, käsitellessään verotietoja julkaistakseen ne Veropörssi-nimisessä julkaisussa, johon sisältyi verotusta koskevia kuntakohtaisia yhteenvetoja ja myös muuta verotusta koskevaa informaatiota, oli käsitellyt tietoja toimituksellisia tarkoituksia varten.

Tietosuojalautakunta totesi, että saadun selvityksen mukaan Satakunnan Markkinapörssi Oy oli luovuttanut Veropörssi-lehdessä julkaisemansa verotiedot CD-levykkeellä Satamedia Oy:lle. Lautakunta katsoi, että Satakunnan Markkinapörssi Oy oli luovuttanut Satamedia Oy:lle henkilörekisterin, joka sisälsi vain tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan. Näin ollen henkilötietolakia ei sovellettu Satamedia Oy:lle CD-levykkeellä luovutettuun henkilörekisteriin.

Päätöksessään lautakunta viittasi siihen, että Suomen perustuslaissa on taattu sekä yksityiselämän suoja että sananvapaus. Lautakunta totesi, että sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Sananvapaussäännöksessä tarkoitetun ennakkotarkastuksen kiellon piiriin kuuluvat paitsi viestien sisällön ennakkotarkastus myös sananvapauteen sisältyvien oikeuksien luvanvaraistaminen samoin kuin kaikki muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen.

Tietosuojavaltuutettu on valittanut tietosuojalautakunnan hylkäävästä päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen. ja pyytänyt Helsingin hallinto-oikeutta kumoamaan tietosuojalautakunnan päätöksen. Valituksessaan tietosuojavaltuutettu on pyytänyt hallinto-oikeutta hankkimaan Euroopan Yhteisön tuomioistuimen ennakkoratkaisun siitä, voidaanko kysymyksessä olevaa henkilötietojen käsittelyä ja sitä koskevaa sääntelyä pitää EY:n tietosuojadirektiivin mukaisena.

Helsingin hallinto-oikeudelle valituksesta antamassaan lausunnossa tietosuojalautakunta on katsonut mm. että tietosuojadirektiivin 9 artiklan ja henkilötietolain 2 §:n 5 momentissa tarkoitetun journalistisen/toimituksellisen tarkoituksen täyttymiselle ei voida asettaa kovin tiukkoja vaatimuksia, kun otetaan huomioon, että mainitun sääntelyn avulla on tarkoitettu turvata sananvapauden säilyminen. Tämän vuoksi säännöksiä on lautakunnan mielestä tulkittava erityisesti myös sananvapauden toteutumisen kannalta.

Luottolaitoksille lupa asiakashäiriörekisterin ylläpitoon

Tietosuojalautakunta oli vuonna 1999 myöntänyt luottolaitoksille ja erälle muille yhteisöille toistaiseksi voimassa olevan luvan ns. asiakashäiriörekisterin ylläpitoon. Suomen Pankkiyhdistys pyysi luvan haltijoiden puolesta, että luvan piiriin lisättäisiin uusia luvan haltijoita. Koska lainsäädännön muuttumisen vuoksi täsmällisen ja toimivan luvan myöntäminen siten, että uusia luvan haltijoita lisättäisiin vanhan luvan piiriin, ei ollut luontevaa, Suomen Pankkiyhdistys toimitti tietosuojalautakunnan pyynnöstä lautakunnalle kokonaan uuden asiakashäiriörekisteriä koskevan lupahakemuksen, jossa se samalla pyysi, että vanha voimassaoleva lupa peruutettaisiin.

Tietosuojalautakunta peruutti luvan haltijoiden pyynnöstä näille vuonna 1999 myöntämänsä luvan ja myönsi hakijoina oleville luottolaitoksille ja muille yhteisöille luvan saada tallettaa asiakashäiriörekistereihinsä entisiä asiakkaitaan koskevia saamisen maksuviivästymistietoja ja tietoja hakemuksessa määriteltyihin yhteisöjen toimintoihin välittömästi kohdistuneista väärinkäytöksistä. Lupa myönnettiin myös väärinkäytöstietojen luovuttamiseen muille hakijoina oleville yhteisöille. Lautakunta katsoi, että maksun viivästymistä koskevien tietojen käsittely oli tarpeen hakijoiden oikeutetun edun toteuttamiseksi ja että tärkeä yleinen etu edellytti, että hakijoilla on mahdollisuus käsitellä tietoja hakemuksessa tarkoitettuihin toimintoihin välittömästi kohdistuneista väärinkäytöksistä. Rekisteröidyn yksityisyyden suojaamiseksi lupaan sisällytettiin useita lupamääräyksiä. Koska väärinkäytöstietojen osalta lupa myönnettiin arkaluonteisten tietojen käsittelyyn, luvasta on tehty tietosuojadirektiivin edellyttämä ilmoitus EY:n komissiolle.

Potilaan väkivaltaisuutta koskevan tiedon kirjaamiseen ei tarvittu lupaa

Tietosuojalautakunta hylkäsi Helsingin kaupungin terveyskeskuksen hakemuksen toimivaltaansa kuulumattomana siltä osin, kuin lupaa pyydettiin potilaan väkivaltaisuutta koskevan tiedon merkitsemiseen potilaskertomuksen riskitietoihin ja tarpeettomana siltä osin kuin kysymys oli tiedon tallettamisesta potilasasiakirjoihin.

Tietosuojalautakunta totesi, että potilaslain 12 §:n 1 momentissa terveydenhuollon ammattihenkilölle on säädetty velvollisuus merkitä potilasasiakirjoihin potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot. Lautakunta katsoi, että potilaan väkivaltaisuutta koskeva tieto on tällainen tieto. Koska tiedon merkitseminen potilasasiakirjoihin perustui erityislainsäädäntöön, Helsingin kaupungin terveyskeskus ei tarvinnut lupaa tiedon tallettamiseen potilasasiakirjoihin.

Lautakunta totesi edelleen, että rekisterinpitäjän tulee sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 3 §:n 1 momentin mukaisesti suunnitella ja toteuttaa potilasasiakirjajärjestelmänsä siten, että järjestelmän rakenne ja tietosisältö vastaavat potilasasiakirjojen käyttötarkoitusta sekä hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvien henkilöiden tehtäviä ja vastuita. Lautakunnan toimivaltaan ei kuulunut päättää siitä, mihin potilaan väkivaltaisuutta koskeva tieto potilasasiakirjoissa merkitään.

Väestötietojen käsittelyyn myönnetyt luvat

Kahdelle perintätoimintaa harjoittavalle yritykselle myönnettiin lupa käsitellä velallisten henkilötietojen selvittämisessä ja perintätoimen kohdentamisessa oikeaan henkilöön väestötietojärjestelmän THS-tunnistuskyselyn avulla saatavia, muidenkin kuin velallisten henkilöiden tietoja. Mainittu kyselyohjelma mahdollisti väestötietojärjestelmään merkittyjen henkilötietojen vapaan selailumahdollisuuden suorakäyttöyhteyden avulla, ja annettujen hakuehtojen perusteella voitiin saada vastuksena samalla usean henkilön tietoja. Lautakunta katsoi, että THS-kyselyllä voitiin yksinkertaistaa ja nopeuttaa perintätoimiin kuuluvaa henkilötietojen selvittelyä sekä auttaa perintätoimen kohdentamista oikeaan henkilöön.

Rahastoyhtiölle myönnettiin lupa käsitellä THS-tunnistuskyselyn avulla saatavia sellaisten henkilöiden tietoja, joilla ei ole asiallista yhteyttä yhtiön toimintaan. Tunnistuskyselyllä voitiin yksinkertaistaa ja nopeuttaa hakijan lakisääteistä tehtävää tunnistaa mm. rahasto-osuudenomistajat ja rahasto-osuudenomistajiksi aikovat.

Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa lautakunta katsoi, että tietojen käsittely oli tarpeen yhtiöiden oikeutetun edun toteuttamiseksi.

Karjala-tietokantasäätiötä koskevaan päätökseen ei muutosta

Tietosuojalautakunta oli maaliskuussa 2002 myöntänyt Karjala-tietokantasäätiölle luvan käsitellä luovutetun Karjalan alueen lakkautettujen evankelis-luterilaisten ja ortodoksisten seurakuntien vuosien 1901-1950 ja osittain vanhempiin väestörekisteriasiakirjoihin sisältyviä henkilötietoja. Säätiö keräsi ja talletti tiedot atk-pohjaiseen väestötieteelliseen Karjala-tietokantaan käytettäväksi tieteelliseen ja muuhun siihen verrattavaan tarkoitukseen.

Tietosuojalautakunta oli hylännyt hakemuksen siltä osin kuin säätiön tarkoituksena oli käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja eli tietoja jotka kuvasivat tai olivat tarkoitettu kuvaamaan henkilön uskonnollista vakaumusta, rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta ja tietoja henkilön terveydentilasta tai häneen kohdistetuista hoitotoimenpiteistä. Tietosuojalautakunta oli katsonut, että ei ollut esitetty sellaista tärkeää yleistä etua koskevaa syytä, joka edellyttäisi arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä hakemuksessa mainittuja tarkoituksia varten.

Kuopion hallinto-oikeudelle tekemässään valituksessa Karjala-tietokantasäätiö vaati, että tietosuojalautakunnan päätös kumotaan siltä osin kuin päätös koski arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä ja että säätiölle myönnetään lupa käsitellä luovutetun Karjalan alueen lakkautettujen evankelis-luterilaisten ja ortodoksisten seurakuntien kirkonkirjoihin sisältyviä 1900-luvun tietoja lähdeuskollisesti.

Hallinto-oikeus katsoi 3.11.2004 antamassaan päätöksessä, että tietosuojalautakunnan päätöstä ei ollut syytä muuttaa.

Muu toiminta

Kertomusvuonna tietosuojalautakunnan kotisivuja täydennettiin ruotsin- ja englanninkielisillä kotisivuilla. Lautakunnan ratkaisuista tiedotettiin paitsi kotisivuilla myös valtion säädöstietopankissa Finlexissä, jossa suurin osa tietosuojalautakunnan päätöksistä julkaistaan kokonaisuudessaan.

Tietosuojalautakunnan sihteeri osallistui Puolan Wroclavissa 14. – 16.9.2004 pidettyyn 26. tietosuojan maailmankokoukseen.

Tietosuojalautakunnan kokoonpano

Tietosuojalautakunnan kokoonpano (**jäsen**/varajäsen) oli kertomusvuonna seuraava:

Puheenjohtaja

Ylijohtaja Pekka Nurmi, oikeusministeriö

Lainsäädäntöneuvos Leena Vettenranta, oikeusministeriö

Varapuheenjohtaja

Professori Timo Konstari, Helsingin yliopisto

Professori Kai Kalima, Helsingin yliopisto

Jäsenet

Hallintojohtaja Anna-Leena Reinikainen, Tilastokeskus

Kaupunginlakimies Eila Ratasvuori, Helsingin kaupunki

Konsultti Matti Loporanta, Expericon Oy

Yksikönjohtaja Ilkka Turunen, Väestörekisterikeskus

Johtaja Lea Mäntyniemi, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ry

Erikoistutkija Riitta-Sisko Koskela, Työterveyslaitos

Toimitusjohtaja Sven-Gustaf Lindroos, EAN-Finland Oy

Lainopillinen asiamies Hannu Rautiainen, Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliitto ry

Johtava lakimies Tuula Sario, Suomen Kuluttajaliitto ry

Lakimies Timo Koskinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö ry

Sivutoiminen sihteeri

Hallitussihteeri Leena Rantalankila, oikeusministeriö

6. DATAOMBUDSMANNENS ÖVERSIKT 2004

Enligt en Eurobarometerundersökning som Europeiska unionens kommission publicerade i verksamhetsårets februari⁶ iakttar 28 % av företagen (i Finland 26 % av de som svarat) inte dataskyddslagstiftningen, eftersom den kontroll som de nationella övervakningsmyndigheterna utför är begränsad och därmed risken för att ertappas är låg.

Under dataombudsmannens byrås **17:e verksamhetsår** gav byrån dock 50 st utlåtanden på begäran av åklagare och domstolar (25 st år 2003), det vill säga att antalet höranden av dataombudsmannen ökade mycket starkt. Grunderna härtill är:

- Medborgarna ("registrerade") har blivit mera medvetna om sina grundläggande rättigheter till information,
- Kännedomen om dataskyddets betydelse har ökat
- Den tekniska säkerhetsnivån på behandlingssystemen för personuppgifter har stigit och det har gjort att allt flera brott har kunnat utredas.

Den ökade kännedomen har påverkats av de brottsärenden i offentligheten som haft samhällelig betydelse och närmast rört kommunikationens konfidentialitet. Dataombudsmannen gav sitt utlåtande också i den komplicerade Sonera-frågan.

Arbetet med lagövervakningen vid dataombudsmannens byrå stöds av de registrerades egen aktivitet. Närmare statistikuppgifter om anhängiggjorda ärenden framgår av bilagorna 1 och 2. Att medborgarna har förtroende för att olika registeransvariga behandlar personuppgifter på ett sakligt sätt presenteras längre fram, i form av Eurobarometer (bilaga 8).

Ett bevis på att skyddet av personuppgifter har fått ökad betydelse är det arbete som Jaakko Jonkka, biträdande justitiekansler och utredningsman tillsatt av inrikesministeriet, har utfört. Utredningsmannen anser i sin rapport⁷ som handlar om ett ledningssystem för polisen och om en intern laglighetsövervakning, att en särskild uppmärksamhet med avseende på övervakning bör fästas vid dataskydd och –säkerhet för de register polisen har tillgång till. Rapporten lyfter fram frågor av följande slag, såsom övervakning av registeranvändning, förebyggande åtgärder mot missbruk och de problem som uppkommit till följd av att det samarbete som sker mellan myndigheterna för att använda register. Utredningsmannen kommer också med ett mål, som innebär att polisen borde inrätta en tjänst för datasäkerhetschef eller dataskyddsansvarig som direkt underställs antingen en polisöverdirektör eller ingår i ett ansvarsområde inom laglighetsövervakningen.

Verksamhetsmiljö

Inom verksamhetsmiljön sker åtminstone följande utvecklingstendenser när det gäller behandling av personuppgifter;

a) *strukturen av produktionskedjor när det gäller tjänster förändras*

⁶ uppgifterna insamlats i september-oktober under 2003

⁷ ingår i Inrikesministeriets publikationer 48/2004

Det blir allt svårare för aktörer, men också för oss lagövervakningsmyndigheter att identifiera de håll som är ansvariga för behandlingsprocesser av personuppgifter och de roller som aktörerna som medverkar i behandlingen av personuppgifter har, till följd av att funktionerna externaliseras, olika nätverk skapas, olika former av elektronisk affärsverksamhet och olika slags tjänstcentral- och call center –funktioner bedrivs. Samtidigt har de registrerade allt större svårigheter att få en helhetsbild av dessa funktioner. Därav följer att deras möjligheter att få information vilken de har rätt till kan riskeras, särskilt om den informationsgivning som förutsätts i personuppgiftslagen är bristfälligt genomförd. En sådan här utveckling ställer allt större utmaningar för personalen på dataombudsmannens byrå, eftersom det blir allt svårare att fastställa det sammanhang, som dataskyddslagstiftningen skall tillämpas på. En bidragande orsak är också att någon del av serviceprocesserna inom dessa produktionskedjor när det gäller tjänster ofta produceras i utlandet, någon gång till och med utanför EU:s område.

Som exempel på denna förändring som sker inom produktionskedjorna när det gäller tjänster kan nämnas lokaliseringstjänster. Med hjälp av de uppgifter som en operator har och som anger en terminalutrustnings position produceras olika mervärdestjänster som förutsätter – givetvis med samtycke av den registrerade – att dessa lokaliseringssuppgifter lämnas ut för att användas av en annan tjänstproducent.

Också inom de produktionskedjor där förvaltningen producerar tjänster pågår starka förändringar. En förvaltningsmodell som experimenteras i Kajaland, visar på denna utveckling och har naturligtvis också betydliga verkningar med tanke på dataskyddsfrågor.

b) teknologin inbegriper okända betydelser ("hidden functions")

Särskilt på andra håll i Europa görs nuförtiden allt starkare insatser för att undersöka hur de mänskliga rättigheterna och överhuvudtaget livet påverkas av teknologin. Man har iakttagit att en till och med utpräglad teknologi ofta kan ha oväntade följder och verkningar (till exempel en bild på skolans hemsidor kan utnyttjas av en pedofil!). Dessa omständigheter kan avsevärt inverka på bildandet och underhållet av medborgarnas sociala nätverk, men också på att de grundläggande rättigheterna förverkligas. Därför hoppas jag att vårt land, som en del av det finländska informationssamhällets utveckling, också skall satsa på en horisontell undersökning hur den nya teknologin och dess olika tillämpningar påverkar.

c) terrorism och andra, närmast yttre risker

I 7 § i grundlagen föreskrivs att envar har rätten till liv samt personlig frihet och integritet och säkerhet. Denna bestämmelse inbegriper, om jag förstått rätt, också rätten till psykisk integritet. Så har jag i mina utlåtanden om terrorism och om annan aktuell brottslighet betonat iakttagandet av proportionalitetsprincipen. Jag anser att det bästa sättet att förhålla sig till terrorismen anges i WP 29:s utlåtande 10/2001: *"Insatserna mot terrorismen får inte och behöver inte heller minska graden av det skydd för de mänskliga rättigheterna som utmärker demokratier. En central del i kampen mot terrorismen är att se till att vi bibehåller de grundläggande värden som våra demokratier bygger på, ty det är just dessa värden som de som förespråkar våld är ute efter att förgöra"*.

d) EU:s utvidgning

I början av maj anslöt sig tio nya medlemsstater till Europeiska unionen. Övervakningsmyndigheterna för dataskydd i EU:s medlemsstater hälsade sina nya kollegor hjärtligt välkomna för att samarbeta och främja det europeiska dataskyddet. De nya medlemmarnas anslutning till WP 29:s arbete gick utan svårigheter.

Denna utvidgning hade en väsentlig betydelse för vårt arbete vid byrån i den mening, att industrin i Finland redan tidigare hade börjat med externalisering eller förläggning av sina verksamheter till nya medlemsstater. Innan länderna gick med i unionen, bedömdes överföringen av personuppgifter på grundval av de bestämmelser som gällde överföring till tredje land. Som instrument användes – och används fortfarande – utöver samtycken av de registrerade, de av kommissionen godkända standardavtalsklausulerna som ändå ofta förutsätter justeringar.

e) kännedomen om dataskyddet ökar

EU:s kommission har publicerat en Eurobarometerundersökning enligt vilken medborgarnas kännedom om sitt eget dataskydd är oroande svag. Dataskyddet är en del av systemet för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Så kan man säga att kännedomen om dataskyddet och nuförtiden också om datasäkerheten ingår i **medborgarfärdigheterna**. De borde undervisas i skolor och vid universitet i större utsträckning än tidigare, och den offentliga makten borde satsa på att informera om dataskyddet.

Kännedomen om dataskyddet ser dock ut att öka hela tiden. Vi har eftersträvat att inverka på denna utveckling genom att särskilt stödja de registeransvariga med hjälp av de medel vi har, för att de kan informera registrerade bättre än tidigare. Denna strategi grundar sig på 24 § i personuppgiftslagen. Med stöd av denna lag har varje registeransvarig en skyldighet att informera, med några undantag.

Under verksamhetsåret genomförde vi ett projekt som redan för tredje gången bar det kända arbetsnamnet "nätpolis". En av dess målgrupper var webbplatser, som erbjuder särskilt känsliga tjänster över nätet, och ansvariga för dessa. Detta projekt resulterade i att vi också förnyade några av våra broschyrer.

Ny lagstiftning

I 10 § i grundlagen bestäms att en lag om skydd för personuppgifter skall stiftas. I enlighet med detta lagstiftningsuppdrag godkände riksdagen många nya lagar som innefattade bestämmelser om dataskydd och –säkerhet. Dataombudsmannen gav under verksamhetsåret utlåtanden om 38 lagstiftningsprojekt.

En ny lag om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004) trädde i kraft i början av september, som implementerade bl. a. ett direktiv för dataskydd vid elektronisk kommunikation (2002/58/EY) samt också några andra direktiv. Syftet med lagen är att trygga konfidentialitet och integritetsskydd vid elektronisk kommunikation och att främja datasäkerhet vid elektronisk kommunikation och en balanserad utveckling av elektroniska kommunikationstjänster.

Ansvar för lagövervakningen fördelades så att dataombudsmannens byrå fick till uppdrag att övervaka;

- bestämmelser om behandling av lokaliseringssuppgifter,
- bestämmelser om direktmarknadsföring,
- bestämmelser om katalogtjänster och
- regelverk för en användares särskilda rätt till information.

Kommunikationsverket har fortfarande kvar sitt ansvar att övervaka kommunikationens konfidentialitet. Också Konsumentverket, närmast för marknadsföringens del, medverkar i övervakningen av lagen. På grund av den modell vi genomförde intensifierade vi vårt samarbete med de ovannämnda samarbetspartnerna under verksamhetsåret. Man måste dock konstatera att vi fortfarande behöver förbättra den nationella samordningen i detta avseende, närmast på grund av att vi har många internationella kontakter, arbetsgrupper mm.

Lagen fick även sträng kritik särskilt från dataskyddskretsar. Min uppfattning är, att lagen som förstärker den konstitutionella konfidentialiteten vid kommunikation, ändå inte är ett riktigt föremål för kritik. Det torde väl vara fråga om att de kommunikativa medlen äventyrar – inte bara datasäkerhet vid kommunikation – utan framför allt *det allmänna dataskyddet* inom organisationerna. Då skadeprogrammen som sprider sig över nätet äventyrar grundprocessernas verksamhet eller då det är lätt att överföra organisationens konfidentiella material med hjälp av elektroniska kommunikationsmedel så att de hamnar utanför dess bestämmandemakt eller då det är möjligt att med hjälp av kommunikativa medel verka mot de anvisningar och bestämmelser som organisationsledningen har givit, har man upplevt, att lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation medför problem. Min egen uppfattning är att problemet kanske kunde lösas så att en lag om en särskild allmän datasäkerhet stiftas. Det är också klart att organisationer, funktionärer med ansvar för datasäkerhet och framför allt slutanvändare behöver handledning med avseende på datasäkerheten och som en del av god informationshantering.

Lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation ledde när lagen trädde i kraft till förändringar också i elektronisk direktmarknadsföring; lagen gör det möjligt att avvika från den huvudregel som förutsätter att personen på förhand ger sitt samtycke (opt-in) när:

”Om den som tillhandahåller en tjänst eller som säljer en produkt i samband med försäljningen av produkten eller tjänsten av en fysisk person som är kund får kontaktinformation som ansluter sig till elektronisk post eller till text-, tal-, röst- eller bildmeddelande, får samma leverantör av tjänsten eller samma försäljare av produkten, utan hinder av 1 mom., använda denna kontaktinformation vid direktmarknadsföring av sina egna produkter och tjänster som hör till samma produktgrupp eller som annars är av motsvarande slag.

(kapitel 7, 26 §, mom 3)

Med stöd av denna lagpunkt och personuppgiftslagen som samtidigt tillämpas tillsammans med lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation har de första anhängiggjorda ärendena redan avgjorts vid vårt byrå (bl. a. den så kallade ZED-saken).

Trafik- och kommunikationsministeriet tillsatte en särskild uppföljningsgrupp för att bedöma lagens verkningar och för att bereda förslag till förändringar i händelse av sådana skulle

behövas. Vår byrå har varit med i denna uppföljningsgrupp och också i de undergrupper som bildats för stöd. Med anledning av lagen beredde och gav ut vi också styrningsmaterial och intensifierade vårt samarbete framför allt med Kommunikationsverket.

Samtidigt som riksdagen behandlade ett förslag till lag om dataskydd vid elektronisk kommunikation, fick den också till uppgift att överväga en lagproposition till en ny lag om integritetsskydd i arbetslivet. Den sistnämnda innehåller skarpt avgränsade bestämmelser om arbetsgivarens rätt till arbetstagarens e-post. Som bäst arbetar man med att bilda ställningstaganden till linjer mellan dessa två lagar och deras tillämpningar, som lagen och teknologin möjliggör – till exempel lokalisering.

Den nya lagen om dataskydd i arbetslivet innehåller också exakta bestämmelser om när arbetsgivaren har rätt att behandla ett dokument som rör ett resultat av ett narkotikatest, hur kameraövervakningen skall genomföras på arbetsplatserna och hur de anställda med hjälp av åtgärderna i enlighet med samarbetsförfarandet kan påverka hur personuppgifterna behandlas. När vi utförde vår lagövervakningsuppgift, kunde vi tyvärr märka, att alla arbetsplatser ännu inte har insett de skyldigheter som lagen förutsätter.

Internationella ärenden

Verksamhetsåret var arbetsdrygt, också med tanke på internationella dataskyddsfrågor. En ny verksamhetsform, ett pilotkoncept för att genomföra en samnordisk granskning, togs i bruk. Efter mötet som ägde rum i Helsingfors i augusti år 2003 fattade de nordiska dataombudsmännen ett beslut om att den gemensamma granskningen skall inriktas på insamlande av personuppgifter som sker i samband med rekryteringsverksamheter och på informeringen om det. Som granskningsobjekt valdes bland registeransvariga de, som verkar i olika nordiska länder.

Eftersom den granskning dataombudsmannens byrå utför är en konfidentiell verksamhet, koncentrerade vi oss, för de under 2004 utförda granskningarnas del, närmast på att göra granskningsmetoderna enhetligare. På detta sätt eftersträvade vi att i benchmarking-anda utföra effektiva granskningar och att lära oss av varandra. Vi fick också många nyttiga erfarenheter när vi skapade underlag för gemensam förståelse och strategiska val.

På EU:s nivå blev förhållandet mellan dataskyddet och de verksamheter som hör till III-pelaren och rör nationell trygghet och försvar, till en central dataskyddsfråga. Representanterna för dataombudsmannens byrå har ju redan länge medverkat i verksamheten hos tillsynsorganen i enlighet med Schengen- och Europol-konventionerna, liksom i verksamheten hos tillsynsorganet med ansvar för ett system för tulluppgifter. De omfattande situationer för behandling av personuppgifter som närmast med anledning av Haagprogrammet hade föreslagits i syfte att bekämpa terrorismen, gjorde att det uppstod ett behov att utvidga dataskyddsprinciperna till att också omfatta frågor som hörde till III-pelaren. Förslaget om tvångslagrande av teleidentifieringsuppgifter fick stark kritik. Vi lade också märke till planeringsarbetet för att upprätta SIS II –systemet. Det planerades att det skulle vara möjligt med detta Schengen –informationssystem av andra generationen att behandla andra personuppgifter än de som Schengen-konventionen har bestämmelser om, utan att den egentliga konventionen förändrades. Att dataskyddet allmänt har fått ökad betydelse i Europeiska unionen bidrog säkert till denna utveckling.

I enlighet med punkt 1 i artikel 3 i fördraget (EU:s grundlag), som ingåtts om det europeiska konstitutionella fördraget den 25.6. 2004 och nu skall godkännas av medlemsländerna, har envar rätt till fysisk och psykisk integritet. Enligt artikel 7 har envar rätt till att hans/hennes privat- och familjeliv, hem samt meddelanden respekteras. Artikel 8 om skydd för personuppgifter lyder så här: *"1. Envar har rätt till skydd för sina personuppgifter. 2. Behandlingen av uppgifter skall var saklig och måste ske för bestämt ändamål och med samtycke av den berörda personen eller med stöd av en annan grund som stiftats i lagen. Envar har rätt att bekanta sig med de uppgifter som har insamlats och att få dem rättade. 3. En oberoende myndighet övervakar att dessa regler iakttas."*

Europeiska unionen har också anslutit sig till Europeiska rådets fördrag om dataskydd. Beroende på dessa orsaker inledde den första europeiska dataombudsmannen i EU:s historia sin verksamhet under verksamhetsåret. Peter Hustinx från Holland blev vald. Han har tidigare varit verksam som nationell dataombudsman i Holland.

Kommissionen uttryckte sin förvåning till medlemsländerna över det ringa antalet anmälningar om överföring av personuppgifter till tredje land. Man bör konstatera att Finland hade gjort nästan de flesta anmälningarna. Av denna anledning genomförde vi på sommaren en enkät, som riktades till 69 börsnoterade företag. Vi fick in 68 svar. Svaren visade, att kännedomen om personuppgiftslagen var ganska svag och att en sådan här direkt kontakt från myndighetens sida ger möjligheter att styra och handleda registeransvariga. Svaren visade också, att registeransvariga i Finland inte ens överför personuppgifter i så stor sträckning inom EU- och EES-området.

Samarbetet intensifierades mellan dataskyddsmyndigheterna i EU:s medlemsländer och samtidigt effektiviserades verksamheten i WP 29 –arbetsgruppen i enlighet med artikel 29 i dataskyddsdirektivet genom att införa ett nytt, internt informationsnät. Det möjliggör att dataöverföringen sker snabbare än tidigare, och också att ärendehantering och dokumentering sker effektivare. Bland andra samarbetsformer mellan medlemsstaterna kan nämnas en arbetsgrupp bestående av myndigheternas föredragande, avsedd för behandling av klagomål (Complaints Handling Work Shop), där juristmedlemmar kan fundera på aktuella dataskyddsfrågor på möten som äger rum två gånger per år.

På dagordningen stod fortfarande tvisten mellan EU och USA om överlåtande av personuppgifter om flygpassagerare till USA. På våren tillspetsades denna tvist så att Europaparlamentet beslöt att stämma kommissionen inför domstolen. Denna åtgärd inverkar ändå inte direkt på den aktuella frågan på grund av att kommissionen förändrades. Andra länder, utöver USA, har också ställt motsvarande krav.

Eftersom det internationella dataskyddet är i ständig förändring, konstaterade vi att vi har behov att förbättra vår informationsgivning med avseende på dessa punkter. Därför började vi redigera för den förbestämda mottagargruppen ett elektroniskt meddelande av typen "newsletter", som fick ett bra mottagande.

Datasäkerhet

Under verksamhetsåret gjordes de första iakttagelserna om skadeprogram som allmänt sprider sig och inriktas på mobiltelefoner (Cibir mm.).

På grundval av 40 § i personuppgiftslagen kan dataombudsmannen ge anvisningar om datasäkerheten. Här samarbetar vi tillsammans med de centrala aktörerna inom datasäkerheten;

Dataombudsmannen var medlem i en arbetsgrupp som lyder under statsförvaltningens ledningsgrupp för datasäkerhet (Vahti), som verkar i anknytning till finansministeriet. Arbetsgruppen beredde i början av verksamhetsåret ett utvecklingsprogram som antagits för gruppen. Programmet omfattar sex centrala projektområden, det vill säga utvecklingskorgar;

1. att skapa en kultur för datasäkerheten
2. att allmänt stödja datasäkerhetsarbetet inom statsförvaltningen
3. datasäker kommunikation och ärendehantering
4. att stödja ansvariga för datasäkerheten
5. att stödja utvecklare av tjänsterna
6. att stödja grundanvändare

Representanterna för vår byrå deltog i många projekt som startats utifrån detta utvecklingsprogram.

Ett annat betydande forum, som främjar datasäkerheten i vårt land, är en nationell delegation för datasäkerhetsfrågor som sorterar under trafik- och kommunikationsministeriet. Jag hade glädje och ära att tillhöra denna delegation, som under verksamhetsåret fortsatte sitt arbete. Den särpräglas av att en omfattande grupp representanter från näringslivet ingår i den. Delegationen valde också tyngdpunktsområdena för sitt arbete. Det centrala resultatet av dess arbete var en nationell datasäkerhetsdag som fick en omfattande nationell, men också internationell uppmärksamhet.

Jag anser att det är mycket betydligt att man förstår det arbete som främjar datasäkerheten på ett övergripande sätt i vårt land. Det handlar inte bara om användning av teknologiska medel, utan tyngdpunkten ligger tvärtom på bl. a. attitydpåverkan, ledning, strävan att uppnå kundernas tillit med hjälp av en god och datasäker betjäning och andra "mjuka" medel. I vårt land har man på ett glädjande sätt, samtidigt som medborgarnas ställning har förändrats från en undersåte till en kund och de också har lärt sig att kräva säkra verksamhetsmiljöer, förstått att denna utveckling bör bedömas och stödjas genom medlen från informationssamhället, teknologin och juridiken.

Europeiska unionen startade under verksamhetsåret ett nät- och datasäkerhetsverk för Europeiska unionen (ENISA; **E**uropean **N**etwork and **I**nformation **S**ecurity **A**gency) i Grekland. Till generaldirektör valdes Andrea Pirotti från Italien.

Om teknologi

Biometrisk identifiering och radiofrekvensidentifiering RFID (Radio Frequency Identification) var ämnen som datasäkerhetskretsar talade mycket om. Deras kommersiella tillämpningar står redan för dörren. Ett krav från Förenta staterna på att

införa pass som går att distansavläsa (utan kontakter) är en bidragande orsak till denna utveckling. Inom logistiken har RFID-systemen redan tagits i bruk.

Överhuvudtaget ser det ut att identifieringen och identifieringstjänsterna, i synnerhet när det gäller att distansuträtta ärenden, är på frammarsch. Denna utveckling borde dock ske med eftertanke och så att också lagstiftaren skulle delta i den, eftersom dessa nya identifieringsteknologier, beroende på genomförandesättet, kan uppfylla det lagstiftningsuppdrag som avses i artikel 8 i EU:s allmänna dataskyddsdirektiv och eftersom särskilt biometrik allmänt har många kontaktytor med de grundläggande rättigheterna.

Samarbete med intressegrupperna

Till dataombudsmannens uppgifter hör att också ge handledning och råd, trots att dataombudsmannen inte har befogenhet att bevilja förhandstillstånd eller att förbjuda, såsom man ofta tror. För att effektivt kunna utnyttja våra resurser har representanterna för vår byrå deltagit som sakkunniga i många arbetsgrupper genom att följa principen att på förhand hindra och genom att utgå från våra strategier (se bilaga 3).

Därutöver verkar grupperna för dataskydd inom undervisningsväsendet, hälsovården och registerpoolen fortfarande i anslutning till vår byrå.

Effektivitet

Produktivitet och effektivitet är en del av en resultatrik verksamhet inom en organisation. Vi mäter den resultatrika verksamheten i förhållande till våra resurser och de mål som vår byrå har. Jag vågar framföra för min del, att vår strävan att integrera dataskyddet i samhället har lyckats ganska bra. De mätare som används och de värden som de visat upp har presenterats på ett annat ställe i denna verksamhetsberättelse.

Avslutning

Vid sidan av det som ovan presenterats, har vi fortsatt med det interna utvecklingsarbetet vid vår byrå i god anda och beredda på förändringar. Det är tid att tacka; min uppfattning är, att dataombudsmannens byrå inte enbart har uppnått sina mål under det gångna utmanande verksamhetsåret, utan de har i många avseenden överskridits. Tack till alla mina medarbetare.

I Helsingfors den 9.5.2005

REIJO AARNIO
dataombudsmannen

Kirjallisesti vireilletulleet ja käsitellyt asiat**Vuosina 2000 - 2004 saapuneet ja käsitellyt asiat:**

	2000		2001		2002		2003		2004	
	Saap.	Käsit.	Saap.	Käsit.	Saap.	Käsit.	Saap.	Käsit.	Saap.	Käsit.
Yleiset asiat	147	153	163	159	179	181	153	145	187	192
- lausunnot	23	26	34	31	29	30	26	21	36	37
- eduskunta- kuulemiset	22	22	19	19	23	23	13	13	21	22
- kansainvälinen säännöstö					13	13	7	7	6	5
- lausunnot hallinnollisista uudistuksista					18	19	18	15	21	22
- muut asiat	102	105	110	109	96	96	89	89	103	106
Kansainväliset	60	49	64	70	66	64	78	76	73	79
- EU-asiat	21	14	14	19	15	13	28	28	28	29
- poliisialan yhteis- työhön liittyvät asiat	18	16	26	26	24	23	26	26	18	18
- muut kv asiat	21	19	24	25	27	28	24	22	27	32
Ennakovalvonta ja -ohjaus	401	383	1208	510	887	1177	664	1005	705	733
- lausunnot tutkimus- pyynnöistä	62	65	57	58	39	41	62	56	51	55
- rekisterinpitäjien neuvonta	195	187	329	312	387	381	408	450	414	407
- ilmoitusasiat	130	116	803	122	435	731	174	478	144	178
- TSV:n vireille- panemat asiat	14	15	19	18	26	24	20	21	96	93
Kansalaisten toimenpide- pyynnöt	577	482	707	699	793	831	752	740	840	828
Muut	61	62	85	85	85	77	139	136	188	176
TSL:n päätökset	10	10	6	6	7	7	8	8	4	4
Yhteensä	1256	1139	2233	1529	2017	2337	1794	2110	1997	2012

Vireille tulleiden asioiden määrä toimialoittain vuosina 2000 - 2004:
(rek.r = rekisteröityjen/kansalaisten vireille saattamat asiat)

	2000		2001		2002		2003		2004	
	yht.	rek.r	yht.	rek.r	yht.	rek.r	yht.	rek.r	yht.	rek.r
terveydenhuolto	180	83	214	112	197	114	276	95	280	95
työelämä	107	58	133	70	166	96	152	90	185	98
suoramarkkinointi	106	83	125	65	128	75	114	73	141	89
opetusala	53	16	90	35	60	21	87	23	81	29
yhdistystoiminta	55	22	73	19	86	29	79	11	84	26
teletoiminta	35	30	47	37	59	35	69	45	89	67
sosiaalihuolto	26	19	39	30	42	26	61	36	59	29
kauppa	59	46	58	27	68	47	57	42	64	43
poliisitoiminta	37	33	62	49	49	40	47	37	70	60
luottotietotoiminta	46	40	45	36	43	42	40	33	37	31
pankki- ja perimistoiminta	28	15	33	30	37	30	32	23	40	15
liikenne	18	7	26	18	36	30	35	28	33	24
henkilötunnus	57	41	73	54	63	47	91	73	83	68

Sidosryhmäyhteistyö vuonna 2004

Luettelo virallisista ja muista työ- ja ohjausryhmistä, joihin tietosuojavaltuutettu tai tietosuojavaltuutetun toimiston henkilöstö on osallistunut kertomusvuonna.

VIRALLISESTI ASETETUT TYÖ- JA OHJAUSRYHMÄT (hallinnonaloittain)

Valtioneuvosto

- Tietoyhteiskuntaneuvosto

Valtiovarainministeriö

- Valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmä (Vahti)
 - Haittaohjelmat
 - Kansainvälinen tietoturvyhteistyö
 - Peruskäyttäjän tietoturvyö
 - Riskien arviointi
 - Roskapostin vastaiset toimet
 - Sähköpostin käyttöohje
 - Sähköinen valvonta ja yksityisyyden suoja
 - Tietoturvallisuus valtion viranomaisten prosesseissa
 - Tunnistus- ja käyttövaltuushallinta
 - Vahtin kehitysohjelma -ryhmä
 - Valtion tietoaineiston luokittelu ja tietoturvallisuus
- Valtioneuvoston tietohallintoyksikkö, Suomi.fi -toimitus
 - Suomi.fi –palvelun yhteyshenkilöverkosto
 - Laki ja oikeus –verkkotoimitus

Liikenne- ja viestintäministeriö

- Kansallinen tietoturvallisuusasioiden neuvottelukunta
 - Kansallisen tietoturvapäivä –hankkeen iso työryhmä, sisältöryhmä ja viestintäryhmä
 - Biometristen tunnisteen turvallisuus ja yksityisyyden suoja –työryhmä
 - Tietoturvallisuuslainsäädännön vaikutusten arviointi –ryhmä
- Viestintäasiain neuvottelukunta
- Sähköisen viestinnän tunnistamistietojen tallettamistyöryhmä
- Sähköisen viestinnän tietosuojalain toimeenpanon seurantarayhmä
- Digipiirturityöryhmä

Oikeusministeriö

- Luottotietolainsäädännön uudistamisryhmä

Sisäasiainministeriö

- Biometriahankkeen ohjausryhmä
- Sormenjälkien käyttöönotto/ lainsäädännön muutostarpeet
- Biometrian käyttöönotto työryhmä

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

- Työsuhdeasiain neuvotteluryhmä
- Sähköisten potilasasiakirjojen toteuttamisen ohjausryhmä
- Saumattoman palveluketjulin jatkovalmistelu-ryhmä
- Sähköisen lääkemääräyskoikeilun ohjausryhmä

Työministeriö

- Työministeriössä toimiva työelämän tietosuojalakiin liittyvä alkoholitestausryhmä

Opetusministeriö

- Kansallisarkiston asettama tallennusaika-työryhmä

Rekisteripooli

- Rekisteripoolin asettama tietosuojajaosto
 - Tietosuojajaoston alaryhmänä toimiva toimeksiantosopimus-ryhmä
 - Tietosuojajaoston alaryhmänä toimiva lokiryhmä
- Rekisterit auki! –tapahtuman suunnitteluryhmä

Viestintävirasto

- Sähköisen viestinnän Telcosec-ryhmä viestintävirastossa
- Viestintäverkkojen tekniset viranomaisvaatimukset
- Sähköisen viestinnän tietosuojalain viestintäryhmä

MUITA YHTEISTYÖRYHMIÄ

- Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettinen neuvottelukunta (PuhEet)

Tietosuojavaltuutetun johdolla toimivat ryhmät

- Terveydenhuollon ohjausryhmä
- Opetustoimen ohjausryhmä
- Kansallinen kansainvälisten tietosuoja-asioiden ryhmä
- Yksityisen terveydenhuollon käytännesääntöryhmä (projekti)
- Kiinteistöalan ohjaus- ja käytännesääntöryhmä (projekti)
- Yhteistyöryhmä patenti- rekisterihallituksen yhdistysrekisteritoimiston kanssa (projekti)

Sosiaali- ja terveydenhuolto

- Call-center -toiminta terveydenhuollon palvelutoimintana (STM)
- Tieteellisen tutkimuksen hakemus- päätöksenteko- ja suostumusmenettelyjen kehittäminen -ryhmä (TSV, STM, STAKES)

Oikeusministeriö

- Oikeusministeriön julkaisujärjestelmän uudistamisryhmä

Työministeriö

- Työvoiman palvelukeskusten rekisterinpito- ja suostumusmenettelyt (TVM, Suomen Kuntaliitto, TSV)

Viestintävirasto

- Viestintäviraston ja tietosuojavaltuutetun toimiston yhteistyöryhmä

KANSAINVÄLISEEN TOIMINTAAN LIITTYVÄT TYÖ- JA YHTEISTYÖRYHMÄT

- Tietosuojadirektiivin 29 artiklan mukainen tietosuojan valvontaviranomaisten yhteistyöryhmä
- Poliisialan sopimukseen liittyvät toimielimet
- Europol -sopimuksen mukainen yhteinen valvontaelin
- Valvontaelimen keskuudestaan asettama muutoksenhakuelin
- Schengen -sopimuksen mukainen yhteinen valvontaelin
- EU:n tullitietojärjestelmän edellyttämä valvontaelin
- EU:n tietosuojaviranomaisten valitusasioiden työryhmä (complaints handling workshop)
- EU: Contact network spam authorities (CNSA) eli Roskapostiviranomaisten kontaktiverkosto

Tietosuojavaltuutetun voimassaoleva ohjausaineisto

ERILLISESITTEET (painetut)

- **Ota oppaaksi henkilötietolaki (17.10.2002) ***
Tiivis *rekisterinpitäjille* tarkoitettu esite henkilötietolain merkityksestä henkilötietojen käsittelyssä.
- **Tietosuoja turvaa oikeutesi (17.10.2002) ***
Tiivis *rekisteröidyille* tarkoitettu esite rekisteröityjen oikeuksista henkilötietojen käsittelyssä.

JULKAISUSARJAT

- **Asiaa tietosuojasta** -sarjassa julkaistaan henkilötietolakia koskevaa, tietosuojavaltuutetun toimistossa laadittua ja erityisesti rekisterinpitäjille suunnattua ohjeistusta.
- **Tiedotteet rekisteröidyille** -sarjassa julkaistaan rekisteröidyille tiedotteita heidän henkilötietolain mukaisista oikeuksistaan.
- **Hyvä tietää** -sarjassa julkaistaan sekä rekisterinpitäjille että rekisteröidyille suunnattuja henkilötietolain soveltamista koskevia ohjeita ja neuvoja.
- **Tietosuojavaltuutetun mallit** -sarjassa julkaistaan rekisterinpitäjille malleja käytettäväksi henkilötietolain soveltamiseen liittyvissä erilaisissa käytännön tilanteissa.
- **Muiden mallit** -sarjassa julkaistaan eri tahojen kanssa yhteistyössä valmisteltuja malleja.

Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimistossa on laadittu käytännön avuksi *mallilomakkeita* sekä rekisteröityjen että rekisterinpitäjien toimintaa helpottamaan.

ASIAA TIETOSUOJASTA –sarjassa on ilmestynyt:

v. 2005

Henkilötietojen siirto ulkomaille henkilötietolain mukaan (15.1.2005) **
Yhdistyksen jäsenluettelot ja henkilötietolaki (31.1.2005) *

v. 2004

Henkilötunnuksen käsittely henkilötietolain mukaan (15.11.2004) *
Henkilötietolain mukainen ilmoitusvelvollisuus (25.11.2004) *
Asiakirjahallinto ja asiakkaan yksityisyyden suoja yksityisessä sosiaalihuollon yksikössä (päiv. 30.12.2004) *

Aiemmat:

Henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö muuttui 1.6.1999 lukien (31.12.1999)
Henkilötietolain mukainen yleinen informointivelvollisuus 1.6.1999 lukien (31.12.1999) *
Henkilötietolaki henkilötietojen käsittelyn ohjaajana (7.6.1999) *
Henkilömatrikkelit henkilötietolain mukaan (1.7.1999)
Sukututkimus henkilötietolain mukaan (1.7.1999)

(*Asiaa tietosuojasta* jatkuu)

Henkilötietolain toimenpideluettelo (päiv. 1.12.2000)
 Kenellä on oikeus tallettaa ja käyttää henkilötietoja (päiv. 1.6.2001)
 Henkilötietojen luovuttaminen viranomaisten henkilörekistereistä (29.12.1999) *
 Salassa pidettävien henkilötietojen luovuttaminen henkilörekisteristä viranomaisen luvalla (päiv. 1.6.2001) *
 Tietosuoja ja tieteellinen tutkimus henkilötietolain kannalta (päiv. 1.6.2001) *
 Henkilötietolain merkitys kunnallisessa sosiaalihuollossa (päiv. 1.6.2001) *
 Tietosuojan ja tietoturvan ”tee se itse” –tarkastus (8.9.2000) *
 Toimialakohtaisten käytännesääntöjen laatiminen (10.1.2001) *
 Kunnat ja henkilötietolaki: kunnanhallituksen vastuista ja ohjeistamisvelvollisuudesta (30.4.2001) *
 Yksityisyyden suoja kameravalvonnassa (12.12.2001) *
 Tarkistuslista henkilötietojen luovutusmenettelyä suunniteltaessa huomioon otettavista asioista (1.11.2002) *
 Käyttäjälökin tietojen käsittely henkilötietolain mukaan (10.2.2003) *

TIEDOTTEET REKISTERÖIDYILLE –sarjassa on ilmestynyt:

v. 2004

Hei, Sinulla voi olla oikeus kieltää henkilötietojesi käsittely (17.11.2004) *

Aiemmat

Hei, Sinulla on oikeus yksityisyyteen! (päiv. 6.6.2003) *
 Hyvä tietää yksityishenkilön luottotiedoista (27.12.1999) *
 Näin vaadit henkilötietojen korjaamista (päiv. 6.6.2003) *
 Toimintaohjeita rekisteröidylle (13.6.2001, päiv. 6.6.2003) *

HYVÄ TIETÄÄ –sarjassa on ilmestynyt:

v. 2005

Henkilörekisteriin talletettujen tietojen tarkastaminen (14.2.2005)
 Henkilörekisteriin talletetun tiedon korjaaminen (14.2.2005)

v. 2004

Sähköisen suoramarkkinoinnin ohjeet (26.8.2004) *
 Opinnäytetyöt ja tietosuoja (24.8.2004) *
 Laadi tietosuojaseloste (24.9.2004) *
 Ohje internetin käyttäjälle (5.11.2004) *

Aiemmat

Henkilötietolain seuraamusjärjestelmä (9.2.2001) *
 Henkilötietojen käsittely suostumuksen perusteella (15.11.2001) *
 Taloyhtiöiden asukasluettelot ja henkilötietolaki (25.1.2002)

TIETOSUOJAVALTUUTETUN MALLIT –sarjassa on ilmestynyt:

Malli sosiaalihuollon asiakkaiden informoinnista (päiv. 1.6.2001)
 Malli terveydenhuollon toimintayksikön tietosujoaohjeiden rungoksi (1.11.2000)
 Malli julkisen terveydenhuollon potilaiden informoinnista (6.11.2000)
 Malli henkilötietojen käsittelyn/henkilörekisterin rekisteritoimintojen analysoimiseksi (15.8.2001) *

MUIDEN MALLIT -sarjassa on ilmestynyt:

Sosiaali- ja terveysministeriö: terveydenhuollon sopimusmalleja (A-D)
 Malli terveydenhuollon toimintayksikön sallassapito- ja käyttäjäsitoumuksiksi (1.8.2001) *

MALLILOMAKKEET

MALLILOMAKKEET REKISTERINPITÄJILLE:

Rekisteriseloste **
 Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste **
 Kieltäytymistodistus tarkastusoikeuden toteuttamista koskevan pyynnön epäämisestä *
 Kieltäytymistodistus tiedon korjaamista koskevan vaatimuksen epäämisestä *

MALLILOMAKE PÄÄASIALLISESTI REKISTERINPITÄJILLE:

Pyyntö saada henkilötietoja viranomaisen henkilörekisteristä *

ILMOITUKSEN TEKEMISEEN KÄYTETTÄVÄT MALLILOMAKKEET:

Ilmoitus henkilötietojen siirrosta EU:n tai ETA:n ulkopuolelle **
 Rekisteri-ilmoitus **
 Toimintailmoitus **

MALLILOMAKKEET REKISTERÖIDYILLE:

Rekisteritietojen tarkastuspyyntö *
 Henkilörekisteriin talletetun henkilötiedon korjaamisvaatimus *
 Toimenpidepyyntö *
 Pyyntö tarkastusoikeutta koskevan määräyksen antamiseksi *
 Pyyntö tiedon korjaamista koskevan määräyksen antamiseksi *
 Yleinen tiedustelu *
 Toimenpidepyyntö ei-toivotusta sähköisestä suoramarkkinoinnista *
 (Liitteenä esitteessä Hyvä tietää 1/2004, "Sähköisen suoramarkkinoinnin ohjeet")

* Aineisto saatavana ruotsinkielisenä

** Aineisto saatavana ruotsin- ja englanninkielisenä

Lausunnot 2004

Tietosuojavaltuutetun erilaisista lainsäädäntöhankkeista antamia lausuntoja

- Oikeusministeriölle Nuorisorikostyöryhmän mietinnöstä 2004:12 (29.12.2004)
- Oikeusministeriölle Holhouslainsäädännön tarkistamistyöryhmän mietinnöstä 2004:13 (10.12.2004)
- Opetusministeriölle Opintolainavähennystyöryhmän muistiosta 2004:34 (2.12.2004)
- Valtiovarainministeriölle HE:stä laeiksi verotusmenettelyyn liittyvien eräiden säännösten muuttamisesta (10.11.2004)
- Sisäasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi poliisilain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (1.11.2004)
- Arkistolaitokselle (Kansallisarkistolle) keskusrikospoliisin ns. tiedotuskortiston pysyvästä säilyttämisestä (23.8.2004)
- Kauppa- ja teollisuusministeriölle työryhmämuistiosta ”Teollisoikeudellisen asiamiesjärjestelmän kehittämistyöryhmän muistiosta (11.6.2004)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi rautatiejärjestelmän liikenneturvallisuustehtävistä ym. (10.6.2004)
- Sisäasiainministeriölle rajavartiolaitosta koskevan lainsäädännön uudistamisesta (4.6.2004)
- Sisäasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan pöytäkirjan hyväksymisestä (2.6.2004)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle kuulemistilaisuudessa Yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon tuottajien rekisterin toteuttamisesta (29.4.2004)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta HE laiksi veripalvelutoiminnasta (29.4.2004)
- Tekniikan Sanastokeskukselle luonnoksesta Tietoturvasanastoksi (23.4.2004)
- Opetusministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi yleisestä kielitutkinnosta (13.4.2004)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain muuttamisesta (5.4.2004)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta merenkulun turvatoimilakipaketista, sen tietosuojakysymyksistä (5.4.2004)
- Satakunnan Sairaanhoidopiirin kuntayhtymälle uuden sairaanhoidollisten tulosalueiden toimintayksikön muodostamisesta (4.2.2004)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi rautatiejärjestelmän liikenneturvallisuustehtävistä sekä laiksi rautatielain muuttamisesta ja laiksi Euroopan laajuisen rautatiejärjestelmän yhteentoimivuudesta annetun lain muuttamisesta (2.2.2004)

Tietosuojavaltuutetun ratkaisuja vuodelta 2004

Asia: OPPILASTA KOSKEVAN HENKILÖKOHTAISEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAN SUUNNITELMAN KÄSITTELY

Asian kuvaus:

Miten oppilaalle tehtävää henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa tulee käsitellä ja ketkä siihen voivat tutustua. Suunnitelma laaditaan, kun opetusta annetaan erityisopetuksena.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Henkilötietoja ovat oppilaitoksessa esimerkiksi opiskelijan nimi, henkilötunnus, osoite, arviointi, tukitoimet, poissaolot, rangaistukset, oppilashuoltotiedot sekä erilaisten kurssien ja niiden osien suorittamista ja niistä saatuja arvosanoja koskevat tiedot. Oppilaitoksen oikeus käsitellä opiskelijan henkilötietoja perustuu oppilaitoksen ja opiskelijan välillä vallitsevaan asialliseen yhteyteen.

Oppilaitos kerää opiskelijasta henkilötietoja opetuksen järjestämiseksi. Henkilötietojen käsittelyn tulee olla oppilaitoksen toiminnan kannalta asiallisesti perusteltua. Käsiteltävien henkilötietojen tulee olla myös tarpeellisia määritellyn henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen (opetuksen järjestäminen) kannalta.

Opiskelijalle voidaan antaa erityisopetusta ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ilmenevin perustein. Opiskelijalle tulee tällöin laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, jonka sisällöstä on kerrottu tarkemmin ammatillisesta koulutuksesta annetussa asetuksessa. Suunnitelmat muodostavat opiskelijarekisterin osarekisterin.

Suunnitelma sisältää myös arkaluonteisia tietoja esimerkiksi terveydentilaa kuvaavia tietoja. Tällaisia tietoja voi käsitellä, jos niiden käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädettyistä tehtävistä, kuten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa.

Arkaluonteiset tiedot ovat usein myös salassa pidettäviä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun laki sisältää tietojen salassapitoa koskevan säännöksen. Salassapitosäännöksiä on myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:ssä 1 momentissa mainitut henkilöt sekä opiskelijaterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille vain opiskelun asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät salassa pidettävät tiedot. Salassa pidettäviä tietoja saa antaa säännöksessä määritellyille tahoille ainoastaan silloin, kun se on perusteltua oppilaan opetuksen järjestämiseen liittyvistä syistä.

Henkilötietolaki asettaa rekisterinpitäjälle huolellisuusveloitteen. Rekisterinpitäjän tulee myös suojata käsittelemänsä henkilötiedot asiattomalta pääsylvä ja laittomalta käsittelyltä. Arkaluonteisten ja salassa pidettävien tietojen suojaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Periaatteena on, että jokainen voi käsitellä vain niitä henkilötietoja, joita hän tarvitsee työtehtävissään. Salassa pidettävien tietojen käsittely on vielä rajoitetumpaa, kuten edellä todettiin.

Tietosuojavaltautetun käsityksen mukaan henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat tulee säilyttää erillisenä aineistona ottaen huomioon, että aineisto sisältää arkaluonteisia ja salassa pidettäviä tietoja. Näin voidaan varmistaa edellä mainittujen periaatteiden toteutuminen.

Tietosuojavaltautetun toimistossa olevan käsityksen mukaan useimmissa kunnissa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman käsittely tapahtuu kouluissa opettajan ja mahdollisesti erityisopettajan sekä huoltajien toimesta eikä tarvetta lautakuntakäsittelylle ole. Arvioitaessa kysymystä, onko opetustoimesta vastaavalla lautakunnalla oikeutta saada henkilökohtaiset opetussuunnitelmat käyttöönsä, merkitystä asiassa on sillä, kuuluuko lautakunnan tehtäviin henkilökohtaisten opetussuunnitelmien käsittely. On arvioitava, riittääkö lautakunnan tehtävien hoitamisessa pelkästään suunnitelmien lukumäärätiedot ilman tunnistettavien oppilaiden henkilötietoja.

Tietosuojavaltautetun toimivaltaan ei kuulu arvioida sitä, miten eri kunnat ovat järjestäneet opetussektorin ja millä tavoin vastuukysymykset ovat eri toimielinten kesken toteutettu. Kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädettyt tehtävät.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 3 § 1 kohta, 5 §, 6 §, 8 §:n 1 momentin 5 kohta, 9 §, 11 §, 12 § ja 32 §
Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta: 24 §
L ammatillisesta koulutuksesta: 20 §
A ammatillisesta koulutuksesta: 8 §

Asia: ASIAKKAAN HENKILÖTIETOJEN LIITTÄMINEN KANTA-ASIAKASJÄRJESTELMÄÄN ILMAN SUOSTUMUSTA

Asian kuvaus:

Asiakas oli ostanut pesukoneen ja kotiinkuljetuksesta sovittaessa antanut yhtiölle yhteystietonsa. Pian sen jälkeen hän oli saanut kanta-asiakaskortin sisältäneen kirjeen ja ”megatarjouksen”, vaikka ei ollut missään vaiheessa liittynyt kanta-asiakasjärjestelmään. Osoitetietojensa luovuttamisen yhteydessä häntä ei oltu informoitu niiden käytöstä mihinkään muuhun kuin sovittuun tarkoitukseen.

Yhtiö ilmoitti, että oli tapahtunut inhimillinen virhe myyjän liittäessä asiakkaan kanta-asiakasjärjestelmään kysymättä suostumusta. Henkilötiedot oli kuitenkin virheen havaitsemisen jälkeen heti poistettu järjestelmästä. Kanta-asiakasjärjestelmään liittyminen oli jäsenille vapaaehtoista ja maksutonta. Henkilökunnalle oli annettu ohjeet henkilötietojen keräämisestä.

Tietosuojavaltautetun vastaus:

Tietosuojavaltautettu totesi, että yhtiön vastauksessaan ilmoittamat kanta-asiakasjärjestelmänsä käyttöä koskevat periaatteet ovat henkilötietolain mukaiset. Myös järjestelmän rekisteriseloste oli laadittu henkilötietolain mukaisesti.

Yhtiö oli kuitenkin rikkonut henkilötietolain säännöksiä liittäessään asiakkaan kanta-asiakasjärjestelmäänsä suostumuksetta. Viitaten henkilötietojen käsittelyn perustana olevaan asianmukaisuusvaatimukseen ja kuluttaja-asiamiehen ohjeeseen kanta-asiakasmarkkinoinnista (1997) tietosuojavaltuutettu totesi, ettei yksittäistä ostopahtumaa voida pitää sellaisena asiakassuhteen aikaansaavana perusteena, joka täyttäisi henkilötietolain tarkoittaman asiallisen yhteyden vaatimuksen ja mahdollistaisi asiakkaan henkilötietojen liittämisen kanta-asiakasjärjestelmään ilman asiakkaalta pyydettyä nimenomaista suostumusta.

Tapaukseen liittyvässä suoramarkkinoinnissa oli hyödynnetty suoraan kanta-asiakasjärjestelmän muodostavaa henkilörekisteriä, joten kyseessä ei ollut suoramarkkinointitarkoitukseen liittyvä henkilötietojen erityinen käsittely.

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että yhtiön menettely oli ollut henkilötietolain vastaista, mutta ei kuitenkaan niin moitittavaa, että se antaisi syyntä ryhtyä lisätoimenpiteisiin. Koska kyseessä oli ollut poikkeama yrityksen yleiseksi ilmoittamasta henkilötietojen käsittelyä koskevasta linjasta, valtuutettu katsoi riittäväksi antaa yhtiölle moitteen asiakkaan henkilötietojen liittämistä kanta-asiakasjärjestelmään suostumuksetta sekä kehotti yhtiötä vastedes huolehtimaan siitä, että henkilökunta ei enää menettele kyseisellä tavalla.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 3 § 7 kohta, 5 §, 6§, 8,1 §, 9 §, 10 §, 19 §, 24,1 §, 25,3 § ja 30 §.

Asia: HENKILÖTIEDOT YKSITYISEN HENKILÖN KOTISIVUILLA

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutetulle tulleen toimenpidepyynnön mukaan henkilö X:n pitämillä kotisivuilla oli artikkeleita, joissa käsitellään lukuisten henkilöiden, mm. vireillepanijan henkilötietoja. Sivuilla listattiin alkuperäisestä asiayhteydestä ja ympäristöstä irrotettuja koosteita eri henkilöiden kirjoituksista.

Vireillepanija katsoi häntä koskevat kirjoitukset loukkaaviksi. Hänen käsityksensä mukaan EU:n tietosuojadirektiivin perusteella pelkän henkilön nimen mainitseminen kotisivuilla on luvanvaraista. Hän vaati kaikki itseään koskevat viittaukset poistettavaksi kyseessä olevalta sivustolta sekä kaikilta muiltakin X:n ylläpitämillä sivustoilta. Vireillepanija halusi tietosuojavaltuutetun välittävän vaatimuksen X:lle. Tämän mahdollisesti kieltäytyessä poistamasta viittauksia vireillepanija pyysi tietosuojavaltuutettua viemään asian tietosuojalautakunnan käsittelyyn.

Tietosuojavaltuutetun vastaus ja ohjaus:

Henkilötietolain säätämisohjeena on ollut Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan C-101/01 (6.11.2003) määritellyt direktiivin soveltamisalaa mm. henkilötietojen automaattisen käsittelyn suhteen tapauksessa, jossa Ruotsissa henkilökohtaisella tietokoneella pidetyllä Internet-sivulla oli tietoja sivujen ylläpitäjän lisäksi hänen työtovereistaan. Tuomion mukaan siinä tarkoitettu henkilötietojen vienti Internetiin katsottiin direktiivin tarkoittamaksi henkilötietojen automaattiseksi käsittelyksi. Nyt kyseessä olevan asian arvioimiseksi on selvitettävä, mitä kansallista lainsäädäntöä käsittelyyn sovelletaan.

Henkilötietolain soveltaminen

Toimenpidepyynnössä kuvatussa toiminnassa mainitut nimet eivät ole peräisin henkilörekisteristä eikä nimien mainitsemisella ole myöskään tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan tarkoitus muodostaa eikä muodostu henkilötietolain 3 §:n 1 momentin 3 kohdan tarkoittamaa henkilörekisteriä. Toimenpidepyynnössä tarkoitettussa toiminnassa henkilöiden nimiä mainitaan erilaisten kirjoitusten, artikkeleiden ja verkkokeskusteluissa esitettyjen mielipiteiden yhteydessä. Silloin kun henkilötietoja käsitellään artikkelien ja niihin verrattavien kirjoitusten muodossa, ei henkilötietolaki pääsääntöisesti tule sovellettavaksi henkilötietojen käsittelyn toimituksellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksen perusteella.

Suomen perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapautteen sisältyy oikeus ilmaista, julkaista ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia tietoja sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Sananvapautta ei ole säännöksessä sidottu mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon, esimerkiksi painokirjoitusten julkaisemiseen, vaan se turvataan riippumatta ilmaisemiseen tai julkistamiseen käytettävästä menetelmästä. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä on säädetty laissa (460/2003), jolla annetaan tarkempia säännöksiä perustuslaissa turvatuun sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä.

Perusoikeuksien sananvapauden ja yksityisyyden suojan välinen tasapaino on Suomessa kansallisille säätelymekanismeille jätetyn liikkumavaran puitteissa järjestetty laeilla. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan mainittu Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio ei merkitse sitä, että Suomen kansallisessa oikeuskäytännössä henkilötietojen mainitseminen Internetissä missä tahansa yhteydessä tulisi aina täysimääräisesti henkilötietojen suojaa koskevien säädösten soveltamisen piiriin ja edellyttäisi poikkeuksetta esimerkiksi asianomaisen henkilön suostumusta. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan arvioitu toiminta ei tule henkilötietolain soveltamisen piiriin.

Muun lainsäädännön soveltaminen

Koska toiminta on tapahtunut avoimessa tietoverkossa on arvioitava, sovelletaanko toimintaan muuta perustuslaissa tarkoitettujen perusoikeuksien ja vapauksien, kuten yksityiselämän suojan ja sananvapauden turvaamiseksi säädettyä lainsäädäntöä.

Toimenpidepyyntö perustui Internetiin vietyjen kirjoitusten loukkaavaan sisältöön. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 18 § mukaan loukkaavan verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksen voi antaa tuomioistuin. Tietosuojavaltuutetulla tai tietosuojalautakunnalla ei ole tällaista toimivaltaa.

Verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksen saamiseksi vireillepanijan olisi käännyttävä poliisiin tai tuomioistuimen puoleen. Hakemus verkkoviestin jakelun keskeyttämisestä käsitellään julkaisijan, ohjelmatoiminnan harjoittajan taikka lähettimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän kotipaikan käräjäoikeudessa tai Helsingin käräjäoikeudessa.

Rikosoikeudellisten säännösten soveltaminen

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 18 §:n mukaisten toimenpiteiden edellytyksenä on, että viestin sisällön perusteella on ilmeistä, että sen pitäminen yleisön saatavilla on säädetty rangaistavaksi. Teon rangaistavuutta arvioitaessa keskeinen säännös on rikoslain 24 luvussa, jossa säädetään yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta.

Viime kädessä yksityisyyden suojan varmistuminen on siten turvattu edellä mainitun rikoslain säännöksen perusteella. Rikoslain 24 luvun 7 §:n mukaan yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen syyllistyy se, joka oikeudettomasti joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että tieto on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle tai häneen kohdistuvaa halveksuntaa.

**Asia: MAAHANTUOJAN OIKEUS LUOVUTTA JÄLLEENMYYJÄN
ASIAKASTIETOJA EU:N ALUEELLA TOIMIVALLE VALMISTAJALLE**

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutettu oli aiemmassa kannanotossaan katsonut, että autojen maahantuojalla on oikeus kerätä jälleenmyyjänsä asiakkaiden henkilötietoja ja jälleenmyyjillä puolestaan oikeus luovuttaa niitä maahantuojalle. Kysymyksessä on asiakassuhteen vuoksi asiallinen yhteys rekisterinpitäjän toimintaan ja täten muodostuva rekisteri on asiakasrekisteri.

Maahantuoja tiedusteli sittemmin oikeuttaan luovuttaa asiallisen yhteyden vuoksi keräämiään tietoja edelleen edustamiensa automerkkien valmistajille, joiden kotipaikka on EU:n alueella.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Koska kyseessä on luovutus EU:n alueen sisällä, tietosuojavaltuutettu katsoi, että asiaa on henkilötietolain säännökset huomioiden arvioitava samoin kuin luovutusta Suomen alueen sisällä. Toisin sanoen, jos luovutus on sinänsä sallittua, ei asiassa ole merkitystä, mihin EU-maahan tietoja luovutetaan.

Sen sijaan tietosuojavaltuutettu piti valmistajan yhteyttä auton ostajaan liian kaukaisena eikä maahantuojalla siksi ollut oikeutta luovuttaa asiakastietoja valmistajille. Auton ostajan ja valmistajan välillä ei siis ollut asiakassuhteeseen verrattavaa asiallista yhteyttä.

Tietosuojavaltuutettu kehotti maahantuojaa myös korjaamaan rekisteriselosteensa niin, ettei niissä enää puhuta asiakkaiden henkilötietojen luovuttamisesta valmistajille.

Sovellettavat säännökset:

Henkilötietolaki 8 § 5 kohta, 10 § ja 40,1 §

**Asia: HENKILÖTIETOJEN LUOVUTUS YHTEISTYÖKUMPPANILLE
SUORAMARKKINOINTIA VARTEN**

Asian kuvaus:

Vireillepanija kertoi tietosuojavaltuutetulle, että yritys XX tai sen yhteistyöyrittä ylläpitää henkilörekisteriä, jonka rekisteriseloste ei ole saatavilla verkkopalvelun yhteydessä. Yritys xx on käyttänyt verkkopalveluunsa rekisteröityjen tietoja yhteistyökumppanin tekstiviestitse tapahtuvan mainoskampanjan toteuttamiseksi. Tässä yhteydessä yhteistyökumppanuus merkitsi sitä, että yritys xx on käyttänyt oman henkilörekisterin tietoja yhteistyöyrittäjän suoramarkkinointitekstiviestien lähettämiseen.

XX ilmoitti ylläpitävänsä yhtä henkilörekisteriä, joka koostuu tekstiviestillä verkkopalveluun rekisteröityneistä käyttäjistä. Henkilörekisterin rekisteriseloste oli ollut kaikkien nähtävissä siitä asti, kun verkkopalvelu aloitti rekisteröintikäytännön. XX ilmoitti käyttävänsä suoramarkkinointiin vain niiden henkilöiden yhteystietoja, jotka olivat antaneet siihen luvan. Xx:n käsityksen mukaan käyttäjä on rekisteröityessään antanut luvan kaikkeen suoramarkkinointiin tai erikseen sähköpostitse tai tekstiviestitse tapahtuvaan suoramarkkinointiin. Kun käyttäjä rekisteröityy palveluun, hän hyväksyy palvelun käyttöehdot, jotka tulee lukea ennen rekisteröitymistä. Käyttöehdot ja rekisteriseloste ovat luettavissa rekisteröintitapahtumassa linkin kautta.

Tietosuojavaluutetun vastaus:*Informointi tietojen käsittelystä*

Tietosuojavaluutettu totesi yritys XX:lle ohjauksena, että henkilökisterille on annettava nimi, joka erottaa sen muista rekisterinpitäjän henkilökistereistä ja ilmaisee rekisterin käyttötarkoituksen. Samaan henkilökisteriin luetaan kuuluviksi teknisesti erikseen pidetyt henkilökisterit, jos niitä käytetään saman tehtävän hoitamiseksi.

Rekisterin käyttötarkoitus kohtaan merkitään yksiselitteisesti, mitä rekisterinpitäjän tehtävää varten rekisteri on perustettu. Mikäli henkilökisterissä oleva henkilötietojen käsittely perustuu siihen, että rekisteröity on suostumuksellaan rekisteröitynyt verkkopalveluun, on verkkopalveluun kuuluva henkilötietojen käsittely yksiselitteisesti merkittävä rekisteriselosteeseen. XX:n rekisteriselosteessa tulee mainita, tapahtuuko tilastointi ja henkilötietojen analysointi ilman henkilötietoja sekä millä tavoin henkilötietoja käytetään palvelun tuottamiseen, tarjoamiseen ja kehittämiseen. Lisäksi tulisi mainita se, keiden yhteistyökumppaneiden suoramarkkinointi- ja markkinatutkimukseen sekä millaisiin suoramarkkinointi- ja markkinatutkimustarkoituksiin yritys luovuttaa henkilökisteritietojansa. Lisäksi tulee kertoa se, mihin tällainen henkilötietojen käsittely perustuu.

Säännönmukaiset tietolähteet kohtaan tulee merkitä, mitä henkilötietoja voidaan kerätä ja päivittää väestökisteristä ja Suomen Suoramarkkinointiliiton ylläpitämästä kieltorekisteristä. Kohtaan tulee yksilöidä, mitä muut vastaavat rekisterit ovat.

Henkilötietojen luovutus yhteistyökumppanille suoramarkkinointia varten

Henkilötietorekisterin tietojen käsittely yhteistyökumppanin suoramarkkinointitarkoituksia varten katsotaan henkilötietolain mukaiseksi henkilökisterin luovutukseksi yhteistyökumppanille, jolloin myös yhteistyökumppanista tulee henkilötietolain mukainen rekisterinpitäjä. Yritys XX:llä tulee olla luovuttajana sekä yhteistyökumppanilla luovutuksensaajana henkilötietolain mukainen peruste toiminnalleen. Yhteistyökumppanin tulee rekisterinpitäjänä ottaa toiminnassaan huomioon henkilötietolain velvoitteet. XX:n ja sen yhteistyökumppanin tulisi sopia yhteistyösopimuksessaan rekisterinpitäjistä ja siitä, miten sopimusosapuolien vastuut jakautuvat henkilötietolain velvoitteiden noudattamisen osalta.

Henkilöltä pyydettävä suostumus henkilötietojensa käsittelystä yhteistyökumppanin suoramarkkinointitarkoituksiin

Henkilötietolain mukaan yritys XX voi luovuttaa rekisteröidyn henkilötietoja tämän suostumuksella yhteistyökumppaninsa suoramarkkinointitarkoituksiin. Sähköisen viestinnän tietosuojalain mukaan tekstiviestien avulla toteutettua suoramarkkinointia saa kohdistaa vain sellaisiin luonnollisiin henkilöihin, jotka ovat antaneet siihen ennalta suostumuksensa, joten yhteistyökumppanilla on oikeus käsitellä XX:ltä saamiaan henkilötietoja tekstiviestien avulla tapahtuvaan suoramarkkinointiin rekisteröidyn suostumuksella.

Jotta henkilö voi antaa XX:n yhteisyritykselle pätevän etukäteisen suostumuksensa tekstiviestien avulla tapahtuvaan suoramarkkinointiin, tulee häntä olla informoitu yhteistyökumppanista ja sen henkilötietojen käsittelystä henkilötietoja kerättyäessä.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 3 § 7 k., 5 §, 24 § ja 30 §
Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 7 luku 26 § ja 27 §

Asia: HUUMAUSAINETESTITODISTUKSEN TOIMITTAMINEN TYÖTERVEYSHUOLLOSTA SUORAAN TYÖNANTAJALLE

Asian kuvaus:

Työterveyshuollon lääkäri totesi, että nykyisten säännösten mukaan huumausainetestiä koskeva tulos pitäisi antaa testatulle itselleen työnantajalle toimitettavaksi. Lääkäri kysyi, voidaanko työntekijän kirjallisella suostumuksella sivuuttaa laissa sanottu ja toimittaa lausunto suoraan työnantajalle.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että lääkärin kysymys liittyy huumausainetestiä koskevan todistuksen toimittamiseen työterveyshuollosta, jossa itse testi oli suoritettu. Kyse on siten työterveyshuoltoa koskevasta erityislaista sekä terveydenhuollon ammattihenkilön ja tämän asiakkaan välisestä suhteesta. Työterveyshuoltolain mukaan huumausainetestiä koskevan todistuksen sisällöstä säädetään yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaan työnantaja saa käsitellä vain sellaisia työntekijän huumausaineiden käyttöä koskevia testitietoja, jotka sisältyvät asianomaisen työnantajalle toimittamaan huumausainetestiä koskevaan todistukseen.

Koska kyseisessä todistuksessa oli kyse henkilötietojen käsittelystä, tietosuojavaltuutettu katsoi, että työterveyshuollosta huumausainetestiä koskeva todistus on annettava työntekijälle itselleen edelleen työnantajalle toimitettavaksi. Laissa säädettyä menettelytapaa ei voida korvata testatun suostumuksellakaan muulla menettelyllä. Työnantajan antaman ja testatun allekirjoittaman suostumuslomakkeen perusteella tapahtuva henkilötietojen luovuttaminen suoraan työnantajalle on siten lain vastaista.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 40,1 §
Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 1 luku 2 §, 3 luku 6 § sekä 22 §
Työterveyshuoltolaki 19,2 § (muut. 760/2004)

Asia: KAMERAVALVONTA NUORISOKODISSA

Asian kuvaus:

Sosiaali- ja terveysministeriö pyysi tietosuojavaltuutetun lausuntoa kameravalvonnan sallittavuudesta nuorisokodissa. Kyseinen nuorisokoti tuottaa yksityisiä lastensuojelun palveluja moniongelmaisille nuorille ja perheille. Nuorten taustalla voi olla päihde-, väkivalta- ja/tai mielenterveysongelmia ja/tai vakavia käytöshäiriöitä. Kyse on ympärivuorokautisesta laitoshoidosta, jossa asiakkaina ovat yli 12-vuotiaat lapset ja nuoret sekä lapsiperheet.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että asiassa on ensisijaisesti kyse siitä, onko kameravalvonnan järjestäminen nuorisokodin vastaanottoyksikön asuinhuoneissa ja nuorisokodin muissa tiloissa yleensä sallittua perusoikeussäännösten, rikoslain ja nuorisokodin asukkaita koskevan erityislainsäädännön nojalla. Tältä osin sosiaali- ja terveysministeriö on toimivaltainen ottamaan asiaan kantaa. Asiassa on vasta toissijaisesti kyse siitä, onko henkilötietolain (523/1999) mukaan sallittua käsitellä asukkaiden henkilötietoja kameravalvonnan avulla. Jos erityisviranomaisten mielestä kameravalvonta ei ole suositeltavaa tai lainmukaista, ei myöskään henkilötietojen käsittely kameravalvonnan avulla voi olla asiallisesti perusteltua eikä tarpeellista henkilötietolain kannalta arvioituna.

Mikäli kyse on ei-nauhoittavasta kameravalvonnasta, ei kyse ole henkilötietolain tarkoittamasta henkilötietojen käsittelystä eikä tietosuojavaltuutetun toimivaltaan kuuluvasta asiasta. Annettu lausunto koskee nauhoittavaa kameravalvontaa.

Suomessa ei ole yleistä lainsäädäntöä, jossa olisi säädetty, millä edellytyksillä kameravalvonta yleensä on sallittua. Tämän vuoksi kameravalvonnan sallittavuutta arvioitaessa joudutaan ottamaan huomioon mahdollisen erityislainsäädännön lisäksi perusoikeussäännökset ja että kyse ei saa olla rikoslaisissa kielletystä salakatselusta tai –kuuntelusta. Lisäksi joudutaan arvioimaan, onko kameravalvonta henkilötietolain mukaisesti asiallisesti perusteltua ja tarpeellista rekisterinpitäjän toiminnan kannalta.

Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tulisi valmistella säännökset tai ohjeet siitä, millä edellytyksillä kameravalvonta on sallittua sosiaali- ja terveydenhuollossa. Aiheeton kameravalvonta voi olla varsin syvästi henkilön yksityisyyttä loukkaavaa erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, jossa kameravalvontaa voi olla ihmisen kotina olevassa laitoksessa. Tämän vuoksi tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan on tärkeää, että lainsäädännöstä tai muusta ohjeistuksesta selvästi ilmeni, milloin kameravalvonta on sallittua ja milloin ei.

Kameravalvonta sellaisenaan ei lisää turvallisuutta, ellei joku myös seuraa kameran välittämää kuvaa ja ryhdy tarvittaessa toimenpiteisiin, mikäli tarvetta ilmenee. Aina ennen kameravalvonnan käyttöönottoa tulee miettiä, onko olemassa muita vähemmän yksityisyyttä loukkaavia keinoja, joilla voidaan päästä samaan tulokseen. Jos tällaisia keinoja on, tulee niitä käyttää kameravalvonnan sijasta. Kameravalvonnan käytössä tulee myös noudattaa suhteellisuusperiaatetta.

Nuorisokodin palvelut käsittävät vastaanottopalvelut alkukartoituksineen terveydenhuollon yksikössä, tarvittaessa myös päihdekatkaisun ja vieroituksen, sekä osastohoidon kahdella eritasoisella nuorisokotiosastolla. Vastaanottoyksikössä nuori saa oman kameralla varustetun huoneen. Nuorelle kerrotaan kamerasta ja sen toimintaperiaatteista. Huoneessa on oma wc ja suihku, johon kameravalvonta ei ulotu.

Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan kameravalvonta asuinhuoneessa on hyvin epätavallista ja poikkeuksellista ja se tulisi sallia vain hyvin perustellusta syystä.

Tietosuojavaltuutetun toimivaltaan ei kuulu arvioida, onko kyse kotirauhan piiriin kuuluvasta tilasta. Mikäli tulkittaisiin olevan kyse kotirauhan piiriin kuuluvasta tilasta, tulisi kotirauhan piiriin kuuluvista toimenpiteistä, kuten esim. kameravalvonnasta, säätää lailla. Tällaista lakia ei kuitenkaan ole säädetty, joten tällöin kameravalvonta vastaanottoyksikössä olevan nuoren huoneessa ei olisi mahdollista. Erikseen tulisi vielä arvioida, voidaanko perusoikeutta rajoittaa asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella.

Asukkaan suostumuksellakaan ei tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan voida syrjäyttää vaatimusta siitä, että kameravalvonnan tulee olla lain sallimaa ja henkilötietojen kerääminen sen avulla asiallisesti perusteltua ja tarpeellista rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Nuorista saa kameravalvonnankin avulla kerätä vain sellaisia tietoja, jotka ovat tarpeellisia ja välttämättömiä palvelun tai hoidon antamisessa.

Kameravalvonnan tarpeellisuutta vastaanottoyksikön huoneissa on arvioitava kunkin nuoren osalta erikseen. Joidenkin nuorten osalta kameravalvonnan sallittavuuden edellytykset vastaanottohuoneessa saattavat täytyä ja jonkun toisen kohdalla ei. Jos kameravalvonta on tarpeen nuoren terveyden, hoidon tai turvallisuuden takaamiseksi tai työntekijän turvallisuuden takaamiseksi, voitaneen se katsoa myös henkilötietolain kannalta arvioituna tarpeelliseksi ja asiallisesti perustelluksi. Tällöin kameravalvonta tulee myös toteuttaa siten, että kyseisiin tavoitteisiin päästään. Kameravalvonta tulee lopettaa siinä vaiheessa, kun se ei enää ole tarpeen. Kameravalvontaa ei saa käyttää sellaisten nuorten kohdalla, joiden osalta tällaisia syitä ei ole. Kameravalvonnasta tulee myös selvästi kertoa ja jos kameravalvonta ei ole kaiken aikaa toiminnassa, tulee sen alkaminen ja päättyminen ilmoittaa.

Lausunnossa käsiteltiin vielä erikseen kameravalvontaa osastojen käytävillä ja eristystilassa sekä työntekijöiden kameravalvontaa.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 5 §, 6 §, 9 §, 11 §, 12 § 10 k, 24 §
 Suomen perustuslaki 10 § 1 mom. ja 3 mom., 19 §
 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 13 §
 Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 16 § ja 17 §

Asia:

TEKSTIVIESTIEN VÄLITYKSELLÄ TAPAHTUVA SUORAMARKKINOINTI LUONNOLLISELLE HENKILÖLLE

Asian kuvaus:

Tapauksessa oli kysymys tekstiviestin välityksellä tapahtuvan suoramarkkinoinnin harjoittamisen edellytyksistä, rekisterinpitäjän informointivelvollisuudesta ja rekisteröidyn kielto-oikeudesta sähköisessä suoramarkkinoinnissa.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Tekstiviestin välityksellä tapahtuvan suoramarkkinoinnin harjoittamisen edellytykset

Sähköisen viestinnän tietosuojalain mukaan luonnolliselle henkilölle suunnattu sähköinen suoramarkkinointi edellyttää lähtökohtaisesti vastaanottajan siihen ennalta antamaa suostumusta. Sitä ei kuitenkaan tarvita, jos palvelun tarjoaja tai tuotteen myyjä saa asiakkaana olevalta luonnolliselta henkilöltä sähköpostiviestiin, tekstiviestiin, puheviestiin, ääniviestiin tai kuvaviestiin liittyvän yhteystiedon tuotteen tai palvelun myynnin yhteydessä, ja jos sama palvelun tarjoaja tai tuotteen myyjä käyttää tätä yhteystietoa omien samaan tuoteryhmään kuuluvien tai muuten vastaavien tuotteiden ja palvelujen suoramarkkinoinnissa.

Tietosuojavaltuutetun kannan mukaan tekstiviestipalvelun välityksellä toimitettavien palveluiden tai tuotteiden samankaltaisuutta määrittää palvelun sisältö tai tuotteen käyttötarkoitus, ei ostotapahtumassa tai palvelun toimittamisessa käytetty väline. Esim. hyötYPalvelun tekstiviestin välityksellä ostaneelle luonnolliselle henkilölle ei voida markkinoida tekstiviestillä ilman ennakkosuostumusta ajanviete- tai viihdepalvelua.

Rekisterinpitäjän velvollisuus informoida asiakkaaksi rekisteröityä henkilöä

Henkilötietolain mukaan rekisterinpitäjän on henkilötietoja kerätessään huolehdittava siitä, että rekisteröity voi saada tiedon rekisterinpitäjästä ja tarvittaessa tämän edustajasta, henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta sekä siitä, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan, samoin kuin ne tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi asianomaisessa henkilötietojen käsittelyssä. Tiedot on annettava henkilötietoja kerättäessä ja talletettaessa tai, jos tiedot hankitaan muualta kuin rekisteröidyltä itseltään ja tietoja on tarkoitus luovuttaa, viimeistään silloin kun tietoja ensi kerran luovutetaan. Jos henkilötietoja käytetään suoramarkkinointitarkoitukseen, rekisteröityä tulee informoida myös hänellä olevasta kielto-oikeudesta.

Henkilöä ei saa rekisteröidä asiakkaaksi informoimatta häntä siitä. Tietosuojavaltuutetun kannan mukaan tilanne, jossa kaikki asiakasrekisteriin rekisteröidyt henkilöt eivät ole tienneet olevansa asiakkaita, osoittaa selvästi, ettei rekisterinpitäjä ole huolehtinut rekisteröityjen informoinnista henkilötietolain edellyttämällä tavalla.

Rekisteröidyn kielto-oikeus sähköisessä suoramarkkinoinnissa

Silloin kun suoramarkkinointia on mahdollista kohdistaa luonnolliseen henkilöön ilman ennakkosuostumusta, palvelun tarjoajan tai tuotteen myyjän on annettava asiakkaana olevalle luonnolliselle henkilölle mahdollisuus ilman erillistä maksua ja helposti kieltää yhteystiedon käyttö tiedon keräämisen ja jokaisen sähköpostiviestin, tekstiviestin, puheviestin, ääniviestin ja kuvaviestin yhteydessä. Kielto mahdollisuudesta on tiedotettava selkeästi.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain hallituksen esityksessä todetaan, että palvelun tarjoajaan ja tuotteen myyjään kohdistetaan velvollisuus toteuttaa sähköinen viestintäpalvelu siten, että jo tilatessaan tuotteen tai palvelun asiakas voi kieltää yhteystietojensa käytön suoramarkkinointiin. Tätä mahdollisuutta on edelleen tarjottava kunkin suoramarkkinointiviestin yhteydessä ilman erillistä maksua ja helposti. Kielto ilman erillistä maksua tarkoittaa, että kiellosta voidaan periä perusmaksu, joka tietyn välineen käyttämisestä syntyy, mutta erillistä lisämaksua kiellosta ei saa veloittaa.

Koska rekisterinpitäjä ei tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan ollut toteuttamaansa markkinointiin liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä ainakaan kaikilta osiltaan noudattanut henkilötietolakia ja sähköisen viestinnän tietosuojalakia, tietosuojavaltuutettu määräsi rekisterinpitäjän muuttamaan toimintatapaansa harjoittaa suoramarkkinointia tekstiviestin välityksellä.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 5 §, 24 §, 30 §, 38 § ja 40 §

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki: 3 §, 26 §, 32 § ja 41 §

Kuluttajansuojalaki: 2 luvun 1 § ja 1a §

Asia: TIETOSUOJAVALTUUTETUN LAUSUNTO SYYTTÄJÄLLE LUOTTOTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ JA KÄRÄJÄOIKEUDEN TUOMIO

Asian kuvaus:

Henkilötietolain 41 §:n 2 momentin nojalla XX:n kihlakunnan syyttäjä pyysi ennen syytteen nostamista tietosuojavaltuutetulta lausunnon esitutkinta-aineistosta, jonka mukaan henkilötietolain vastaisesta menettelystä epäilty työntekijä oli katsonut Suomen Asiakastieto Oy:n ylläpitämästä luottotietorekisteristä kaksi eri kertaa asianomistajien luottotietoja. Epäilty oli ensin tehnyt erilaisia kyselyjä työntajayrityksensä käytössä olevissa Suomen Asiakastieto Oy:n rekistereissä ja oman kertomansa mukaan vahingossa katsonut myös asianomistajien luottotietoja. Hän oli toiminut näin lähiomaisensa pyynnöstä, jolle oli myös näyttänyt kysymiään luottotietoja. Asianomistajien luottotietojen kysyminen tai niiden luovuttaminen edelleen ei ollut liittynyt epäillyn työtehtäviin.

Tietosuojavaltuutetun lausunto:

Henkilötietolaki sisältää useita säännöksiä yksityistä luonnollista henkilöä koskevista luottotiedoista. Henkilötietolain 20 §:n 4 momentissa säädetään tyhjentävästi niistä perusteista, joilla henkilöluottotiedon saa luovuttaa. Säännöksen mukaan henkilöluottotiedon saa luovuttaa ainoastaan luottotietotoimintaa harjoittavalle rekisterinpitäjälle sekä sille, joka tarvitsee tietoa luoton myöntämistä tai luoton valvontaa varten taikka muuhun tähän verrattavaan tarkoitukseen.

Tietosuojavaltuutetun lausunnon mukaan henkilöluottotiedon luovuttava rekisterinpitäjä vastaa omalta osaltaan siitä, että tietojen luovuttaminen luottotietorekisteristä tapahtuu henkilötietolain 20 §:n 4 momentissa säädetyillä perusteilla. Myös luovutuksen saajalla tulee olla henkilötietolain mukainen oikeus käsitellä henkilöluottotietoja. Rekisteröidyn oikeuksia on pyritty turvaamaan rajoittamalla luovutuksen saajien joukko mahdollisimman suppeaksi. Henkilöluottotietojen pyytämisen/kysymisen tulee perustua aina nimenomaiseen tarpeeseen eivätkä henkilötietolain säännökset mahdollista esimerkiksi luottotietorekisterin selailua. Luottotietojen kysymistä tarkoituksena selvittää yleisesti jonkun henkilön taustatietoja ei voida pitää henkilötietolain mukaisena luoton myöntämiseen tai luotonvalvontaan verrattavana perusteena henkilöluottotietojen käsittelylle. Asianomistajia koskeneiden luottotietokyselyiden tekeminen ei ollut tässä tapauksessa liittynyt epäillyn työtehtäviin eikä hänen työnantajayrityksensä liiketoimintaan.

Syyteharkinnassa oli tietosuojavaltuutetun mukaan arvioitava, onko epäillyllä ollut henkilötietolaissa säädettyä perustetta asianomistajien henkilöluottotietojen käsittelyyn ja onko hän näin ollen menetellyt henkilötietolain säännösten vastaisesti käsitellessään asianomistajien henkilöluottotietoja ja onko epäillyn menettely tässä tapauksessa ollut vastoin henkilötietolain mukaista käyttötarkoitussidonnaisuutta.

Tietosuojavaltuutettu on lausuntokäytännössään katsonut, että henkilöllä on oikeus luottaa siihen, että hänestä kerättyjen tietojen käsittely on lainmukaista. Henkilörekisterissä olevien henkilötietojen luovuttaminen muuhun käyttötarkoitukseen kuin siihen, mihin tiedot on rekisteröity, on tyypillisesti yksityisyyden suojan perustavoitteiden vastaista. Tällöin loukataan rekisteröidyn henkilön oikeutta tietää ja päättää itseään koskevien tietojen käytöstä. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 1998:85 katsonut, että henkilörekisteririkoksen edellyttämä rekisteröidyn yksityisyyden loukkaus syntyy jo sillä, että rekisteröidyn tietoja käytetään johonkin muuhun kuin rekisterin määritellyyn käyttötarkoitukseen, vaikka teosta ei aiheutuisikaan rekisteröidylle vahinkoa tai haittaa.

Tietosuojavaltuutetun mukaan tämän tapauksen arvioinnissa tuli kiinnittää huomiota myös siihen, miten työnantaja yritys oli huolehtinut henkilötietolain 32 §:n mukaisesta tietojen suojaamisvelvollisuudestaan. Epäilty oli poliisikuulustelussa todennut, että "vasta tämän tapauksen jälkeen hänelle tuli selväksi, ettei hän saa katsoa työtehtäviensä ulkopuolisia asioita työpaikkansa nimissä olevasta Asiakastietorekisteristä".

Käräjäoikeuden tuomio:

Luottotietokyselyt tehnyttä työntekijää syytettiin XX:n käräjäoikeudessa henkilörekisteririkoksesta. Syyttäjän rangaistusvaatimuksen mukaan hän oli tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käsitellyt henkilötietoja vastoin henkilötietolain käyttötarkoitussidonnaisuutta ja käsittelyn yleisiä edellytyksiä ja siten loukannut rekisteröidyn yksityisyyden suojaa kysymällä perusteettomasti Suomen Asiakastieto Oy:n tiedostosta kaksi kertaa toisen asianomistajan ja kerran toisen asianomistajan luottotietoja.

Käräjäoikeuden ratkaisuun kirjattujen johtopäätösten mukaan vastaajan kertomuksella oli tullut selvitettyksi, että syytteessä kuvattu henkilötietojen katsominen ei ole liittynyt millään tavoin hänen työtehtäviinsä. Se, ettei vastaaja ole väittämällään tavalla tiennyt menettelynsä kielletystä luonteesta, ei poista hänen syyllisyyttään. Kyse on ollut keskeisen perusoikeuden suojaamiseen tähtäävän kriminalisoinnin rikkomisesta ja vastaajan olisi näissä oloissa vähintään tullut pyrkiä ottamaan selko menettelynsä laillisuudesta.

Vastaaja tuomittiin henkilörekisteririkoksesta sakkorangaistukseen. Rangaistus oli 20 päiväsakkoa ja sovelletut lainkohdat rikoslain 38 luvun 9 § ja henkilötietolain 7 ja 8 §. Käräjäoikeuden tuomion perusteluissa todetaan, että rangaistusta mitattaessa on otettu huomioon lieventävinä seikkoina vastaajan saaman ohjeistuksen puute henkilörekisterin käytössä ja hänen ilmeisen puutteelliset tietonsa menettelynsä laillisuudesta tekohetkellä. Lopuksi käräjäoikeuden tuomiossa todetaan, ettei vastaajaa kuitenkaan voida jättää rangaistukseen tuomitsematta. **Asia koskee ihmisen yksityisyyden suojaa ja tässä tapauksessa henkilön luottotietojen muodossa. Kyseessä on keskeinen perusoikeus. Käräjäoikeus katsoikin, että tämän oikeuden loukkaamisen mahdollistavien – sinänsä ehkä harmittomilta ja vaivattomiltakin tuntuvien - atk-pohjaisten rekisterien säännösten vastaiseen käyttöön tulee suhtautua vakavasti.**

Tästä käräjäoikeuden tuomiosta ei valitettu, vaan tuomio jäi lainvoimaiseksi.

YHTEENVETO TILASTOKESKUKSEN KYSELYN TIETOTURVAOSUUDESTA

Tilastokeskus julkaisi lokakuussa 2004 ”Finnish people’s communication capabilities in interactive society of the 2000s” -raportin. Raportin tietoturvaosuudessa selvitettiin muun muassa mielipiteitä yritysten ja viranomaisten toimesta tapahtuvasta henkilötietojen keräämisestä. Esimerkiksi 74 % vastanneista ei koe, että heidän täytyy antaa liikaa tietoa itsestään yrityksille. Yli 90 prosenttia vastanneista ei ollut käyttänyt tarkastusoikeuttaan mihinkään viranomaisen rekisteriin. Yli 50 % vastanneista koki saavansa riittävästi tietoa tietoturva-asioista.

Vastajat jaettiin kahteen ryhmään 18-39 vuotiaat (väestöpohja 1 420 445) ja yli 40-vuotiaat (väestöpohja 2 228 101).

Onko sinun mielestäsi annettava liikaa tietoja itsestäsi viranomaisille	Kyllä	Ei	Ei osaa Sanoa
18-39 vuotta	18.6	79.22	2.2
40+ vuotta	25.6	69.8	4.6
Onko sinun mielestäsi annettava liikaa tietoja yrityksille			
18-39	25.0	73.4	1.65
40+	21.8	74.3	3.9
Onko millään viranomaisella virheellistä tietoa Sinusta, (muuta tietoa kuin puhelinnumero, osoite tms).			
18-39	10.4	86.2	3.4
40+	7.1	87.4	5.5
Onko millään yrityksellä ollut edellä mainitun kaltaista tietoa sinusta			
18-39	12.0	84.1	3.9
40+	5.2	88.3	6.5
Oletko koskaan pyytänyt saada viranomaiselta virallisessa rekisterissä olevia tietoja			
18-39	7.1	92.3	0.6
40+	5.4	93.7	0.9
Oletko koskaan pyytänyt yritykseltä heidän rekisterissään olevia tietojasi			
18-39	2.8	96.9	0.7
40+	2.1	97.0	0.9
Oletko koskaan tutkinut viranomaisen tai yrityksen web-sivua saadaksesi tietää, kuinka henkilötietojasi käsitellään			
18-39	25.3	73.7	0.9
40+	14.1	85.3	0.5
Onko tietoturva-asioista saatavissa riittävästi tietoa			
18-39	57.4	27.0	15.6
40+	51.0	25.7	23.3
Kertoisitko yritykselle ansiotuloksi bonuskorttia varten, jos se toisi sinulle merkittävää taloudellista etua.			
18-39	45.4	47.0	7.6
40+	22.6	68.1	9.3

Tarkistatko yleensä osoitelähteen mainoksista			
18-39	29.3	69.8	0.9
40+	29.6	69.3	1.1
Oletko kieltänyt käyttämästä henkilötietojasi markkinointitarkoituksiin			
18-39	57.4	41.1	1.5
40+	34.5	63.9	1.6
Onko sormenjäljen lisääminen passeihin tarpeellista henkilön tunnistamisen kannalta			
18-39	59.5	32.8	7.7
40+	69.0	19.7	11.3
Onko raha-asioita koskeva tieto arkaluonteisempaa kuin terveystiedot			
18-39	15.8	76.5	7.7
40+	22.1	60.1	17.8
Onko jokaisen oma asia millä Internetsivuilla hän käy			
18-39	80.0	15.9	4.2
40+	68.2	17.1	14.7

Lähde:

Tilastokeskus 2004

"Finnish people's communication capabilities in interactive society of the 2000s"

EUROBAROMETRI V. 2003 / LUOTTAMUSINDIKAATTORI

